Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 22 ноябрь
ПАЙШАНБА
№ 266 (5.059).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

Давр ташаббус ва масъулиятни тақозо этмоқда

Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги вазирлар маҳкамасининг мажлисидан

Маълумки, Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг учинчи сессияси «Ўзбекистон ССЖда ижроия ва бошқарув ҳокимияти тузилмасини такомиллаштириш ҳамда Ўзбекистон ССЖ Конституцияси (Асосий қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонунни қабул қилди. Ана шу қонун ҳужжатига мувофиқ Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳуриятининг Президенти ўзининг 15 ноябрдаги фармони билан вазирлар маҳкамаси тузилмасини тасдиқлади, вазирлар маҳкамаси раиси ўринбосарларининг шахсий таркибини белгилаб берди.

Жумҳурият Президенти ҳузуридаги вазирлар маҳкамасининг биринчи мажлиси 19 ноябрь куни бўлиб ўтди. Мажлисда вазирликлар, идоралар, марказий муассасалар, концернлар, ишлаб чиқариш бирлашмалари ва корхоналарининг раҳбарлари, жамоат ташкилотлари ва оммавий ахборот воситаларининг вакиллари иштирок этдилар.

И. А. Каримов маҳкама раиси ўринбосарларини таништириб, янги ижроия идораси ўз фаолиятини бошлаётган вазиятни таърифлади, ҳеч кечиктирмай ҳал этилишини талаб қилаётган навбатдаги ва истиқболдаги вазифаларни баён этиб берди.

Ижодий ташаббус ва чинакам ишчанликни давлат интизомини мустаҳкамлаш билан, барча даражалардаги раҳбарларнинг топширилган иш жабҳаси учун шахсий жавобгарлигини ошириш билан узвий боғлашга алоҳида эътибор қаратилди.

Маҳкама тузилишини ижроия ҳокимиятнинг янги вазифалари тақозо этди. Чунончи, унинг таркибида Ўзбекистон халқ хўжалигининг, ижтимоий соҳа ва маданиятнинг асосий комплексларига мос келадиган тузилмалар ташкил этилди.

Президент комплексларнинг вазифаларини, улар ишининг асосий қоидаларини таърифлаб берди, жумҳуриятнинг хўжалик ва ижтимоий-маданий қурилишнинг аниқ тармоқларини қамраб оладиган барча соҳалари ўзаро боғлиқлигини алоҳида таъкидлади.

Бу эса барча ресурслардан самарали фойдаланиш учун, юксак ва барқарор натижаларга эришиш учун комплексларнинг тўла масъулиятини тақозо этади. Айни пайтда инсон тўғрисида, халқ манфаатлари ҳақида, жумҳуриятнинг истиқболи тўғрисида ғамхўрлик қилиш диққат марказида бўлмоғи лозим.

Ҳар бир комплекснинг фаолияти жумҳуриятнинг иқтисодий мустақилликка эришишини, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларини таъминлашни, халқ фаровонлигини ўстиришни, маданият ва таълимни равнақ топтиришни кўзда тутувчи Ўзбекистон ССЖнинг давлат суверенитети тўғрисидаги Декларацияда баён этилган қоидаларга таяниши зарур.

Бошқарув идоралари ихтиёрида янги хўжалик усуллари бор. Бу — меҳнаткаш инсон ўз меҳнати натижаларидан бегоналашувини бартараф этишдан, топширилган иш такомиллаштирилишидан жамоа ва унинг ҳар бир аъзоси манфаатдорлигини оширишдан иборат. Яқин орадаги кун тартибида бозор иқтисодиётига ўтиш билан боғлиқ тадбирларни амалга ошириш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасида мулкни давлат тасарруфидан чиқаришга асосланган мулкчилик турли шаклларини рўёбга чиқариш, янги иш жойларини ташкил этиш, молияни тартибга солиш, табиатнинг софлиги ва табиий ресурсларни аниқлаш ва улардан оқилона фойдаланиш ҳақида ғамхўрлик қилиш масалалари турибди.

Мажлисда ижроия ва бошқарув ҳокимиятининг вазирликлар, идоралар, бирлашмаларнинг, иқтисодиёт, ижтимоий соҳа, маданият айрим бўғинларининг ишига майда-чуйда васийлик қилишга, ортиқча аралашувга барҳам беришни кўзда тутувчи баҳамжиҳат ҳаракатини аниқ йўлга қўйиш зарурлиги алоҳида таъкидланди.

Бошқарув тузилмаларини такомиллаштиришга доир тадбирлар тўла қўллаб-қувватланди ва маъқулланди. Янги тузилма қўшимча имкониятларни излаб топишга ва уни ишга жалб этишга кўмаклашади, бозор муносабатларига ўтишни тезлаштириш ва енгиллаштиришга, иқтисодиётнинг мавжуд тармоқларини ривожлантириш ва янгиларини вужудга келтиришга, халқ фаровонлигини оширишнинг пухта негизини яратишга ёрдам беради, деб таъкидланди. Шу муносабат билан аниқ-равшан истак ва таклифлар айтилди. Жумладан, вазирликлар ва идоралар фаолиятида хўжалик ҳисоби қоидаларини амалга ошириш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Ҳокимият тўзилмасини такомиллаштириш тўғрисидаги Ўзбекистон ССЖ қонунида кўзда тутилганидек, жумҳурият Президенти ҳузурида ягона идора ташкил этилди. Унинг вазифаси — турмушнинг турли соҳаларидаги ишларнинг аҳволини чуқур таҳлил этишдан, аниқ таклифлар киритишдан, ҳукумат қарорлари, айниқса Ўзбекистон ССЖ Президентининг фармонлари сўзсиз ва аниқ бажарилиши учун ўз вақтида ва таъсирчан назоратни таъминлашдан иборат.

Мажлисда комплекслар раҳбарларига ва маҳкамага 1990—1991 йилнинг қиш даврида озиқ-овқат маҳсулотлари ва халқ истеъмол моллари билан таъминлаш тўғрисидаги қарор лойиҳасини икки ҳафта муддат ичида тайёрлаш ва вазирлар маҳкамасига тақдим этиш вазифаси топширилди. Шунингдек, жумҳурият шаҳарлари ва қишлоқларини электр қуввати ҳамда иссиқлик билан таъминлашни тартибга солишга доир тадбирларни ҳам ишлаб чиқиш таклиф этилди.

Бу ҳужжатларнинг ҳаммасини махсус тузилган комиссия кўриб чиқади ва таклифларни Ўзбекистон ССЖ Президентига тақдим этади.

Мажлисда Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг раиси М. И. Иброҳимов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг иккинчи котиби А. С. Ефимов иштирок этдилар.

(ЎзТАГ).

МУКОФОТ ТОПШИРИЛДИ

В. И. Ленин номли Меҳнат Қизил Байроқ орденли Тошкент давлат дорилфунунида 21 ноябрь куни олий ўқув юртининг 70 йиллик юбилейи муносабати билан бир гуруҳ олимлар ва мутахассисларга мукофотлар топширилди.

ССЖИ Президентининг фармонига биноан Тошкент дорилфунуни тарих факультетининг доценти, тарих фанлари номзоди М. Шапсанов Халқлар дўстлиги ордени билан мукофотланди.

Ўзбекистон ССЖ Президентининг фармонига биноан кўп йиллик самарали илмий-педагогик фаолияти, халқ хўжалиги учун юқори малакали мутахассислар тайёрлаш ишига қўшган катта ҳиссаси, фанни ривожлантиришдаги хизматлари ва фаол жамоатчилик фаолияти учун В. И. Ленин номли Тошкент давлат дорилфунунининг алоҳида ўрнак кўрсатган ходимларига «Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган фан арбоби», «Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими» унвонлари берилди. Ўзбекистон ССЖ фахрий ёрлиқлари топширилди.

Мукофотларни Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг раиси М. И. Иброҳимов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби Ж. Ҳ. Ҳамидов топширдилар.

(ЎзТАГ).

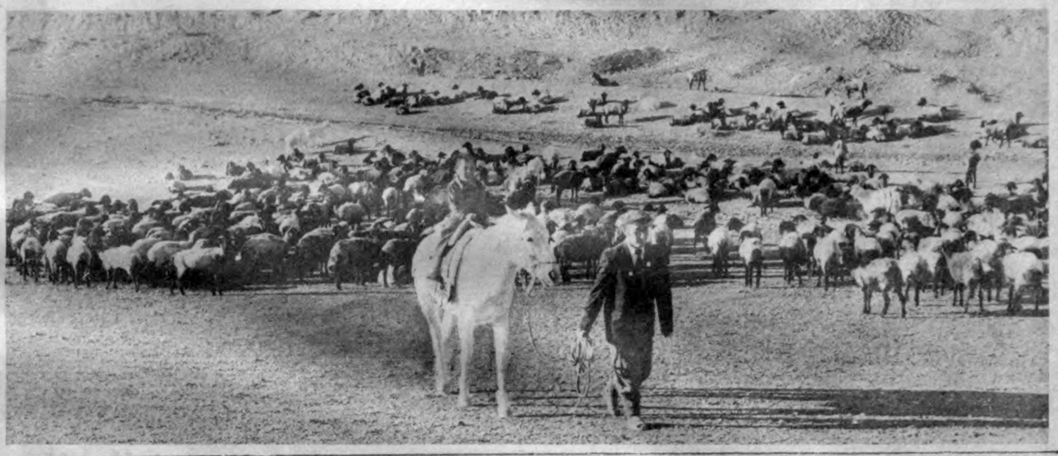

Томди районидаги «Томди» давлат наслчилик заводи чорвадорлари йил бошидан буён давлатга 400 тонна гўшт, қарийб 14 минг дона қоракўл тери, 8 тонна жун сотдилар. Бу белгиланган режадан бирмунча кўпдир.

Айни пайтда хўжаликда қишловга пухта ҳозирлик кўрилди: қўйхоналарнинг ҳаммаси сифатли таъмирланди, янгилари қурилди, етарли миқдорда ем-хашак жамғарилди.

СУРАТЛАРДА: 1. Бош зоотехник Казбек Аҳметов (чапдан), бош инженер Жайлибой Тошимов ва директор Оқберди Исаев. 2. Қўй-қўзилар яйловда яйратиб боқилмоқда.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган суратлар. (ЎзТАГ).

ЯХШИ НИЯТ — ЯРИМ МОЛ

— Абдурашид — ўз касбининг устаси, тадбиркор деҳқон.

Сирдарё районидаги Ильич номли жамоа хўжалигида бўлганимда оилавий звено бошлиғи Абдурашид Алиқулов ҳақида раҳбарлар шундай дейишди. Ёш пахтакорнинг тилга тушиши, ҳамкасблари ҳурматини қозонишининг сабаби нимада?

У узоқ ўйлади. «Қўшни хўжаликларда, бошқа вилоят ва районларда одамлар оилавий звенолар ташкил этиб, мустақил фаолият юритишаяпти. Янги усул хўжаликка ҳам, деҳқонга ҳам наф келтираётганини тажрибанинг ўзи исботламоқда. Бизда ҳам ишни шу асосда юритса бўлмасмикан?»

Эртасига Абдурашид идорага келиб, раҳбарларга мақсадини тушунтирди. Улар ёш деҳқонни қўллаб-қувватлашди. Шундай қилиб, у 1988 йилда жамоа хўжалигида биринчи бўлиб оилавий звено ташкил этди. Эрта баҳорда ўн гектар ерга чигит экилди. Ёз мобайнида ғўза обида-тобида парваришланди. Натижада ўша йили ҳосилдорлик 36 центнерни ташкил этди. Бултур эса 14 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 38,9 центнердан хирмон кўтарилди.

Ўн иккинчи беш йилликнинг якунловчи йилида Абдурашид Алиқулов бошлиқ оила аъзолари илгари бедапоя бўлган 32 гектар майдонда деҳқончилик қилишди. Ҳар гектар майдондан 26,8 центнер ўрнига 44,3 центнердан оқ олтин йиғиштириб олинди. Йиллик режа 165 фоиз адо этилди. Қабул пунктига 86 тонна ўрнига 141,5 тонна юқори нав пахта етказиб берилди. Бунинг эвазига 55 минг 728 сўм ўрнига 101 минг 824 сўм даромад қўлга киритилди.

— Пахтачиликда пудрат қандай самара бераяпти? — сўраймиз Абдурашиддан.

— Ҳозир колхозимизда 24 та оилавий звено мавжуд. Хўжалик бўйича 6250 тонна ҳосил тайёрланган экан, унинг асосий қисми оилавий звенолар зиммасига тўғри келади. Иш юритишнинг янги усули деҳқоннинг мустақиллигини таъминлади, ерга хўжайинлик ҳиссини кучайтирди, пировард натижага қизиқиш ва манфаатдорликни оширди. Менимча, бу йилги ютуқнинг калити шунда.

Абдурашид Алиқулов бошлиқ оилавий звено аъзолари ҳозир эзгу ният билан меҳнат қилмоқдалар. Улар келгуси йилда муваффақиятларни янада мустаҳкамлаш, эртаги, сифатли ва арзон ҳосил етиштиришга аҳд этишган. Бунинг учун пухта замин яратилаяпти. Пайкаллар пешма-пеш ҳайдалиб, шудгорлаш олдидан тегишли миқдорда маҳаллий ва минерал ўғит солинмоқда. Ариқ-зовурларни тозалаш, карталарни текислаш, гўнг жамғариш диққат марказида. Бу юмушларнинг барига звено бошлиғи Абдурашид Алиқулов бошқош.

А. БУРЛИЕВ.

ЯНГИ ЕВРОПАНИНГ ПОЙДЕВОРИНИ ҚУРАЙЛИК

Париж учрашувида

ПАРИЖ, 20 ноябрь. **(ТАСС махсус мухбирлари).** Франция пойтахтининг халқаро анжуманлар марказида қизғин иш давом этмоқда. Бугун — Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган кенгаш (ЕХҲК)да қатнашган 34 мамлакат раҳбарлари учрашувининг иккинчи куни. Шу кунларда учрашувнинг ҳар бир қатнашчисига Европада рўй бераётган воқеалар хусусидаги ўй-фикрини шу юксак минбардан баён этиш, Европа қитъаси ва дунёнинг келажагини қандай тасаввур қилаётганини билдириш имконияти берилмоқда. Анжуман биринчи кунининг якуниёқ маҳаллий шарҳчиларнинг учрашувга тарихий деб бераётган баҳосига қўшилиш мумкинлигини исботлайди.

Оммавий ахборот воситалари туфайли французлар шу кунларда Европа олий даражадаги учрашуви муҳитида яшаб турибдилар. Ҳар кунги телекўрсатув ахборотлари Клебер кўчасидаги мажлисдан берилган янгиликлар билан бошланмоқда ва тугалланмоқда, газеталарнинг шарҳчилари ЕХҲК ишини кенг ва батафсил таҳлил этмоқдалар. Етакчи телекўрсатув программаларининг ҳаммаси бу учрашувни якдиллик билан «совуқ уруш»нинг тугашини билдирадиган ва Европа қитъасида ҳамкорликнинг янги истиқболларини очадиган воқеа, деб таърифламоқдалар. ССЖИ Президенти М. С. Горбачевнинг нутқи бу ерда зўр қизиқиш билан кутиб олинди, унинг ҳақиқатан ҳам янги Европанинг пойдеворини шакллантиришни таъминлай оладиган тузилмалар ва муассасаларни барпо этиш маъқуллиги хусусидаги сўзларига эътибор қаратилмоқда. Бундан буёнги қуролсизланиш жараёнига тааллуқли янги совет таклифлари муфассал баён қилиб берилмоқда. Европада оддий қуролли кучлар тўғрисидаги шартнома ўзи қамраб оладиган мамлакатларнинг кўплиги жиҳатидан ҳам, яқин уч йил ичида кўзда тутилган қисқартишларнинг ҳажми жиҳатидан ҳам тенгсиздир. Шу шартнома имзоланиши муносабати билан Париж учрашуви очилишидан аввалоқ тарихга кирди, деди «Антенн-2»нинг бошловчиси.

ТАСС мухбирлари совет делегациясининг аъзоси — ССЖИ мудофаа вазири, Совет Иттифоқи Маршали Д. Т. Язовдан шу шартнома хусусидаги фикрини айтиб беришни сўрадилар. Жумладан, ҳозирнинг ўзидаёқ гўё бу ҳужжат мамлакат хавфсизлигига зиён етказади, унинг мудофаа қобилиятини путурдан кетказади, деб айтилаётган даъволарга унинг эътибори қаратилди.

Бу шартномани НАТОга ва Варшава Шартномаси ташкилотига аъзо бўлган давлатларнинг бутун бир гуруҳи тузди, деди у. Ҳозир эса ушбу учрашув давомида ЕХҲКда қатнашувчи мамлакатларнинг раҳбарлари унинг зарурлиги ҳақидагина эмас, балки айни қурол-яроғларни қисқартириш йўли билан, сиёсий мулоқот йўли билан, охир-оқибат соғлом ақл-идрок йўли билан хавфсизликни қандай воситалар орқали, қандай усуллар орқали таъминлаш ҳақида ҳам гапирмоқдалар.

Қурол-яроғларни қисқартиришдаги номутаносибликка келганда шуни айтиш керакки, бу соҳадаги номутаносиблик мавжуд бўлиб келган ва ҳамиша мавжуд бўлаверади. Масалан, биз Исландия билан тенглаша олмаймиз — унинг умуман армияси йўқ. Масалан, биз бошқа баъзи давлатлар билан ҳам мусобақалаша олмаймиз. Модомики бизда қурол-яроғлар кўп экан, қисқартиришни ҳам кўпроқ қиламиз.

Қурол-яроғларни қисқартиришнинг ўзи шубҳасиз қуролли кучларнинг имкониятларини камайтиради, аммо бу нарса хавфсизликка путур етказадими ёки етказмайдими — бу бошқа масала. Чунки ҳозир ҳеч ким ҳеч кимга ҳужум қилмоқчи эмас, гап хавфсизлик ҳақида борганида айни мана шундан тегишли хулосалар чиқариб олмоқ керак.

«Совет Иттифоқи иттифоқчиларидан маҳрум бўлмоқда» деган гаплар хусусида шундай савол бериш ўринлидир: «Биз, айтайлик, олти ёки беш иттифоқчидан маҳрум бўлсак-у, 34 иттифоқчига эга бўлиб қолсак, қай бири кўп?» — деди сўзининг охирида Д. Т. Язов.

Шу билан бирга умуман сиёсий шарҳчилар Европадаги вазиятга сергак назар ташлаб, қитъа харитасида кескинликнинг сезиларли нуқталари қолаётганини уқтираётганликларини ҳам айтиб ўтиш керак. Масалан, «Эко» газетаси шу муносабат билан Югославия, Албания, Чехословакия, Руминияни ва ССЖИнинг бир қанча минтақаларини, шу жумладан Молдовани ажратиб кўрсатмоқда.

Шунга қарамай, Париж анжумани қатнашчиларининг нутқларида умидворлик кайфиятлари устунлик қилганини таъкидламоқ керак. Шу залда Европанинг тарихи ижод қилинмоқда, деди, жумладан, Греция делегациясининг бошлиғи К. Мицотакис. Иккита даҳшатли фалокатни бошидан кечирган Европа ҳозир яна иноқлик ва умумий хоҳиш-ирода тафтидан баҳраманд бўлмоқда. Греция Бош вазири ҳозирги даврни «Европанинг сиёсий уйғониш даври» деб атади. Бизнинг кенгашимизга фақат ғолиблар йиғилишган, деб таъкидлади у, биз ҳаммамиз инсоннинг олий мақсадига ишонамиз, биз ҳаммамиз айни бир хил қадриятларга ишонамиз.

Бошқа нутқларда ҳам шунга ўхшаш фикрлар янгради. Инсон ЕХҲК жараёнининг диққат марказида туриши керак, деб уқтирди Ирландия Бош вазири Ч. Хохи. Бизнинг бундан буёнги режаларимизни белгилаганда, айни инсоннинг эҳтиёжларига асосланмоқ керак. Биз тарихий қарорлар арафасида турибмиз, деб таъкидлади у, шу қарорлар туфайли биз янги Европани, тинчлик ва демократия маскани бўлган Европани барпо этиш имкониятига эга бўлиб қоламиз. Ҳозир совет раҳбари М. С. Горбачев ҳамма маъқуллайдиган мана шундай қоидаларга асосланмай туриб Европа тартибини йўлга қўйиб бўлмаслигини донолик билан мардона тан олганлиги туфайли Европадаги ўзгаришларни қилиш имконияти туғилганини айтмасдан ўтиб бўлмайди, деб таъкидлади Ч. Хохи.

Венгрия ҳукуматининг бошлиғи Й. Анталл ҳам совет раҳбарининг Европа парчаланишини бартараф этиш йўлидаги куч-ғайратларини муносиб баҳолади. Ҳозир, деб таъкидлади у, ҳар томонлама ҳамкорликни, мулоқотни, жуда турли соҳалардаги алоқаларни ривожлантириш Шарқнинг ва Ғарбнинг манфаатларига мос бўлиб тушади. Агар шундай қилинмаса ағдариб ташланган «темир парда» ўрнида қитъанинг кўпроқ ва камроқ ривожланган мамлакатлари ўртасида янги девор пайдо бўлиши мумкин, деб огоҳлантирди у.

Польша Вазирлар Кенгашининг раиси Т. Мазовецкий ҳам қитъани «биринчи ва иккинчи нав Европа»га ажратиш йўлидаги уринишларга қарши гапирди. Польша ўзининг ҳамма қўшнилари билан яхши муносабатлар ўрнатишга интилмоқда, деди у. Бу интилиш Европадаги барқарорликни мустаҳкамлашга кўмаклашишидан умидвормиз.

ГФЖ канцлери Г. Коль ўз нутқида Париж анжуманининг барча қатнашчиларига миннатдорчилик изҳор этди, уларнинг куч-ғайратлари туфайли Германияни бирлаштириш мумкин бўлганини таъкидлади. У халқаро муносабатларда ва аввало Европа марказида янги тафаккур устун бўлиб чиқишига кўмаклашган дунёдаги сиёсий раҳбарларга айниқса таҳсин айтди.

Г. Коль ўз мамлакати номидан, янги бирлашган Германия Европадаги тинч тартибнинг тамал тоши бўлади, деб ишонтирди. ГФЖ ҳозир мавжуд бўлган чегараларнинг узил-кесил тусда эканини Европанинг мана шундай тузилишидаги муҳим жиҳат, деб ҳисоблайди. Бирлашган Германия ўз сиёсати билан яхши намуна кўрсатмоқчи: бирлик йўлида биз ядровий, биологиявий ва кимёвий қуролни ишлаб чиқаришдан, унга эга бўлишдан ва уни назорат қилишдан воз кечганимизни яна бир бор билдирамиз. Биз ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисидаги шартнома доирасида ўз ҳуқуқларимиз ва мажбуриятларимизни тан олдик. Биз Бирлашган Германиянинг қуролли кучларини 370 минг кишигача қисқартириш мажбуриятини ҳам олдик. Ниҳоят, деди канцлер, Бирлашган Германия бутун умумевропа тинчлик сиёсатининг ҳаракатлантирувчи воситаси бўлмиш ЕХҲК олдидаги ўз мажбуриятларини сақлаб қолади.

Г. Коль ЕХҲК концепциясини ва тартиб-қоидаларини янада ривожлантиришга даъват этиб, бу нарса Европада тинчлик ва барқарорлик ишига ҳал қилувчи ҳисса бўлиб қўшилишини таъкидлади.

Ҳарбий иттифоқлар системасининг аҳамияти камайганлиги туфайли бизнинг қарашимиз кенгайди, биз ўзимизни бирлаштириб турган умумевропа манфаатларини равшанроқ кўра бошладик, деди Австрия федерал канцлери Ф. Враницкий. Шунинг натижасида Европадаги ҳарбий хавфсизлик анча мустаҳкамланди.

ЕХҲК Европада мустаҳкам тинчлик ва хавфсизликнинг энг ишончли кафолати бўлиб қолиши керак, деди Испания ҳукуматининг раиси Ф. Гонсалес. Бироқ ҳозир Ироқнинг Қувайтга қарши агрессияси тарзида Европадаги янгича тартибга дағдаға қилинганини айтмасдан бўлмайди.

Ироқнинг хатти-ҳаракатлари ўтмишни эслатувчи сарқит бўлиб, замон руҳига, ҳозир Европада ва бутун дунёда рўй бераётган ўзгаришларга мутлақо зиддир, деди ЮСФР Президиумининг раиси Б. Йович.

Қўшнимиз — Совет Иттифоқи ҳозир қийин ислоҳотлар даврини бошдан кечирмоқда, деди Финляндия президенти М. Койвисто. Шу ислоҳотларнинг муваффақиятли ниҳоясига етиши — бутун Европа барқарорлиги учун зарур шартдир. Европа тарихининг янги босқичлари ҳаммамиздан бир-биримизга нисбатан сабр-тоқатни ва бир-биримизнинг ҳуқуқларимизни ҳурматлашни талаб қилади. Кейинги ўн йилликларда Европа мамлакатларининг моддий даражаси тез ошди, аммо бундан ҳамма ҳам баб-баравар даража да наф кўргани йўқ. Турмуш даражасидаги тафовутнинг янада кўпайиши барқарорликка хавф солади. Европа халқлари муҳожирлик каби воситаларга муҳтож бўлмай туриб, ўзларининг моддий фаровонлигини таъминлаш имкониятига эга бўлишлари керак, деб таъкидлади М. Койвисто.

Болгария Умумевропа қурилишида иштирок этишни ўз ташқи сиёсатидаги энг устун соҳа, деб ҳисоблайди, деди Болгария Президенти Ж. Желев. Европанинг стратегик қиёфаси ўзгармоқда, деди у. Ҳозир Шарқ билан Ғарб ўртасидаги қарама-қаршилик ҳеч қачон қайтиб келмаслиги учун имкони бўлган ҳамма ишни қилиш зарур. Биргаликдаги куч-ғайратларимиз натижасида янги шаклдаги Европа бирдамлиги барпо этилишидан умидвормиз.

Бизнинг ташкилотимиз ЕХҲК учрашувида биринчи бор қатнашмоқда, деди Европа кенгаши (ЕК) бош котиби К. Лалюмьер хоним ўз нутқида. ЕКнинг куч-ғайратлари ҳозирги вақтда Шарқий ва Марказий Европа мамлакатлари ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришга, биз Европа жараёнининг инсоний мезони деб атаётган нарсага қаратилмоқда. К. Лалюмьер хонимнинг фикрича, Европа кенгаши умумевропа жараёнининг келажагида муҳим ўрин олиши мумкин бўлур эди, ягона Европани ёки М. С. Горбачев ибораси билан айтганда, «Умумевропа хонадони»ни барпо этувчилардан бири бўлиб қолур эди.

Бугунги мажлисда Бельгия, Исландия, Кипр, Руминия, Сан-Марино, Монако, Люксембург, Лихтенштейн делегацияларининг бошлиқлари ҳам сўзга чиқдилар.

Учрашувнинг бугунги иш куни охирида махсус ёпиқ мажлис ўтказилиб, унда Форс кўрфазидаги вазият муҳокама қилинди.

С. БОТИРЕВ,
А. КРАСИКОВ,
В. ХРЕКОВ,
В. ЧУКСЕЕВ.

Ўзбекистон Коммунистик партияси устави лойиҳаси муҳокамада

Чортоқ районидаги «Октябрь» жамоа хўжалиги партия комитети ҳисобида 178 коммунист бор. Уларнинг аксарияти ҳал қилувчи бўғинларда тадбиркорлик, ташаббускорлик кўрсатиб ишлашаяпти. Оммавий-сиёсий, ғоявий-тарбиявий ишлар жонланаётганлиги, КПСС аъзоларининг шахсий ибрати туфайли барча тармоқ жадал ривожланмоқда. Айниқса, бу йилги натижалар қувончли. Уста деҳқонлар мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиб, ҳар гектар ердан режадаги 34 центнер ўрнига қарийб 40 центнердан пахта ҳосили олдилар. Давлатга жами 3.312 тонна сифатли хом ашё сотилди. Жамоат чорвачилиги фойда келтирувчи тармоққа айланмоқда.

Хўжалик коммунистлари шу кунларда кузги-қишки тадбирларни изчил амалга ошириш билан бирга Ўзбекистон Коммунистик партиясининг Устави лойиҳасини манфаатдорлик билан муҳокама қилмоқдалар. Шийпонларда, фермада, устахоналарда ўтказилаётган йиғилишларда турли таклиф-мулоҳазалар билдирилаяпти. Қуйида КПСС аъзоларининг дил сўзлари баён этилди.

ЭЪТИҚОД КУЧИ

М. ҚОРАБОЕВ,
пахтачилик бригадаси бошлиғи, Ўзбекистон ССЖ халқ депутати

●

— Хўжалигимиз коммунистлари Ўзбекистон Коммунистик партиясининг Устави лойиҳасини қизиқиб ва тушуниб кутиб олдилар. Тарихий ҳужжат Ўзбекистон коммунистлари ишлаб турган шароитни ҳисобга олиб тўлдирилган ва ривожлантирилган. Айниқса ундаги аъзоликни тўхтатиш тартибини ойдинлаштириб берадиган, назорат органларининг мақоми ва ваколатларини белгилайдиган нормаларга аниқлик киритилганлиги яхши бўлган. Устав лойиҳасининг муҳокамаси жараёнида ҳар бир меҳнат жамоасида коммунистларнинг тутган ўрни, уларнинг мавқеи КПСС XXVIII съездидан кейин қай даражада ошганлиги равшанлашади. Ўзбекистон Компартияси XXII съездининг иккинчи босқичига партия ташкилотларининг фикрини ифодалайдиган, улар орттирган тажрибалар ҳисобга олинган ҳужжатни тақдим этиш имкониятига эга бўлинади. Лойиҳанинг иккинчи боб, 9-бандидаги «Виждонан меҳнат қилишга мажбурдир» жумласини: **«Виждонан, ташаббус кўрсатиб меҳнат қилишга мажбурдир»**, деган таҳрирда беришни таклиф этаман. Сабаби коммунист бўлиш ҳеч кимга ҳеч қандай имтиёз бермайди, балки зиммага масъулият юклайди. Қутлуғ номга сазовор бўлган киши мақсад сари дадил ҳаракат қилишга, энг оғир ерда фаолият юритишга, тадбиркорлик, ташаббускорлик кўрсатишга даъват этилгандир. Меҳнат жамоасидаги муҳит биринчи навбатда партия аъзоларининг ўз бурчларини қандай бажараётганликларига кўп жиҳатдан боғлиқ. Бу фикрни кўп йиллик тажрибага суянган ҳолда айтаяпман.

Бундан уч йил муқаддам колхозимиз ўрта хўжалик ҳисобланарди. Район партия комитети вазиятга тўғри баҳо бериб, ибратли тадбирларни амалга оширди. Ишлаб чиқаришда бой тажриба тўплаган, пахта илмининг устаси Юсуф Ариббоев бошқарув раиси этиб сайланди. Ҳал қилувчи бўғинлар коммунистлар ҳисобига мустаҳкамланди. Учта қолоқ бригадада цех партия ташкилоти тузилди. Оммавий-сиёсий ишлар жонлантирилди. Коммунистлар, тажрибакорлар билан якка тартибда суҳбатлар ўтказилди. Улар меҳнат унумдорлигини ошириш, иш шароитини яхшилаш, иқтисодиётни юксалтиришга қаратилган фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар. Партия комитети КПСС аъзоларининг раҳнамолигини кучайтирди, хайрли ҳаракатлар қўллаб-қувватланди.

Шу ўринда хўжалигимиз фахри — Холмат Абдухолиқов фаолияти хусусида тўхталмоқчиман. Яхши фазилати — эришилган натижалар билан кифояланмайди. Ёш пахтакорлар билан ўз тажрибасини баҳам кўради. У ўз ташаббуси билан адир ерда деҳқончилик қилмоқда. Бу йил Ф-198 навли чигитни синовдан ўтказди. Ҳал қилувчи дамларда шогирдлари билан чинакам қаҳрамонлик намуналарини кўрсатиб ишлади. Сув танқислигини омилкорлик билан енгди. Натижада ҳар гектар адир ердан 37,8 центнердан оқ олтин йиғиштирилди. Режадаги 160 тонна ўрнига 190 тонна пахта сотилди.

Коммунист Ҳакимжон Қозоқов деҳқончиликда ўзига хос тажриба мактабини яратган. Кўп йиллик ҳалол меҳнатлари партия ва давлатимиз томонидан муносиб тақдирланган. У эндиликда Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган пахтакор, меҳрибон мураббий. Оғир шароитда меҳнат қилаётган бўлса-да, ҳамиша ишнинг қаловини топади. 1990 йилда фан ютуқларини амалиётга жорий этди, чортоқлик донгдор пахтакорлар тажрибасидан унумли фойдаланди. Ҳакимжон ака партиянинг обрўсини тўкишга уринаётган, миш-мишлар тарқатаётган кимсаларга нисбатан муросасиз курашмоқда. Унинг таъсирчан чиқишлари пахтакорлар, чорвадорлар, боғбону соҳибкорлар тўғри йўлни танлаб олишларида муҳим омил бўлаяпти. Эътиқодли, ҳар қандай шароитда ҳам сўз ва иш бирлигини таъминлаётган бу ажойиб коммунист бошлиқ бригада муваффақиятта эришди. Ҳосилдорлик гектарига биринчи маротаба 40 центнерга етди. Деҳқон чўнтаги пул кўрди, бунёдкорлик ишлари жонланди.

Ҳаётимдан мамнунман. Пахтага кўнгил қўйиб кам бўлмадим: бирим икки бўлди, номим эл оғзига тушди, Ўзбекистон ССЖ халқ депутати бўлдим. Буларнинг ҳаммаси зиммага масъулият юклади. Бригадамиз заршунослари карвондан ортда қолмасликка ҳаракат қилдилар. Далаларда вақт билан ҳисоблашмай ишладик. 38 пудратчи илғор усул афзалликларини амалда намойиш этди Давлатга белгиланганидан кўп — 190 тонна хом ашё топширдик. Бу ютуқда Э. Мўминов, Ф. Нуриддинов, Х. Ражаббоев каби уста деҳқонларнинг муносиб ҳиссаси бор. Ҳамқишлоқларим наказларини вақтида бажаришга ҳаракат қилаяпман. Яқин кунларда Айқирон қишлоғида янги мактаб қурилиши бошлаб юборилади, Ўриксор маҳалласида йўллар асфальтланади. Юқоридаги мисоллардан кўриниб турибдики, агар ҳар бир коммунист, меҳнаткаш давр руҳини, шу кун масъулиятини чуқур ҳис қилса, ташаббус кўрсатиб ишласа мақсадга эришилади.

СУРАТДА: жамоа хўжалиги партия комитети котиби О. Мамажонов мутахассислар билан Ўзбекистон Коммунистик партиясининг Устави лойиҳаси хусусида фикрлашмоқда.

Б. АЛИМОВ олган сурат.

ҚАРИ БИЛГАНИНИ ПАРИ БИЛМАС

Р. РАҲМОНОВ,
цех партия ташкилотининг секретари

●

Партиявий-ташкилий, мафкуравий иш намунали йўлга қўйилса, ҳар қандай кичик ташкилот катта кучга эга бўлиши мумкин. Устав лойиҳасини қизиқиш билан ўқир эканман шу фикр хаёлимда жонланди. Ҳужжатда жумҳурият коммунистларининг яшаш ва ишлаш шароити, ўй-ташвишлари ҳисобга олинганлиги қувончли ҳол. Жумладан, партия аъзоси саломатлиги ёмонлашгани ёки ёши ўтиб қолгани сабабли партия ҳаётида фаол қатнаша олмаса, бошланғич партия ташкилоти унинг шахсий аризаси асосида аъзолик бадалини тўлашдан озод қилишга ҳақли, деб топилганлиги кўпчиликни қувонтирди. Авваллари баъзи ветеранлар худди шу сабабга кўра аъзолик бадалларини вақтида тўлашолмасди. Оқибат натижада партиявий интизом бузиларди. Партияда камида 30 йил фаол ишлаган коммунистга бошланғич партия ташкилотининг қарори билан «КПСС ветерани» фахрий унвони берилиши ҳам хайрли иш. Бироқ, фикримча, **муддатини 25—30 йил** деб белгиланса мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Хўжалигимизда кўпгина табаррук ветеранлар бор. Улар бизнинг суянган тоғларимиздир. Оғир дамларда нуронийлар ҳамиша мададкор. Бу йил жумҳурият Президенти фармонини бажариш юзасидан белгиланган тадбирларга кўра уй-жой қуриш, томорқаларни кенгайтириш учун 241 гектар ер ажратилди. Пахта майдонлари қисқарди, 850 тонна оқ олтин етиштириш имконияти йўқолди. Шунда ветеранларни кенгашга чақирдик. Кўпчилик 400 гектар ерда ингичка толали пахта етиштириш лозим, деган таклифни илгари сурди. Биринчи маротаба 9871-И навли чигит экдик. Сабаби унинг ҳосилдорлиги юқори, бир тонна биринчи нави 1780 сўм даромад келтиради. Эзгу мақсад йўлида қўшимча тадбирларни амалга оширдик. Уюшқоқлик, ялпи сафарбарлик туфайли кутилганидан кўп — 3 минг тонна қимматли хом ашё йиғиштириб олинди. Дастлабки ҳисоб-китобларга қараганда пахтачиликдан 3 миллион 740 минг сўм даромад олинади.

1990 йил баракали келди. Давлатга мева, полиз маҳсулотлари сотиш юзасидан белгиланган режалар ҳам зиёдаси билан адо этилди. Бироқ ҳали ишимизда камчиликлар, ечимини кутаётган муаммолар кўп. Хўжалик марказида янги боғча қурилиб ишга туширилди, водопровод қувурлари ётқизилди. Аммо Ўриксор маҳалласидаги шароит қувонарли эмас. Мактаб, боғча, маданий-маиший хизмат муассасалари етишмайди. Раҳбар ва мутахассислар, касаба уюшмаси комитети пешона тери эвазига топилган даромаднинг асосий қисмини ижтимоий соҳани ривожлантиришга сарфлашмоқчи.

Куни кеча 6-бригада дала шийпонида Устав лойиҳаси хусусида қизғин баҳс юритилди. Ҳамкасбларим 6-боб 42-бандига эътиборни қаратишди. «Ишлаётган коммунист пенсионерлар партия аъзолик бадалларини пенсиядан, иш ҳақидан алоҳида-алоҳида тўлайдилар» жумласига аниқлик киритиш лозим. Фикримизча, пенсия ва иш ҳақининг умумий қийматидан келиб чиқиб иш кўрилса, тўғри бўлади.

КОММУНИСТ ХОҲИШИ

Р. ЖУРАБОЕВА,
сигир соғувчи

●

— Ферма цех партия ташкилоти Устав лойиҳасини чуқур ўрганиш юзасидан муҳим тадбирларни амалга ошираяпти. Ушбу ҳужжатда бошланғич ташкилотлар нуфузини оширишга алоҳида эътибор берилган. Масалан, эндиликда партия аъзолигига қабул қилиш тўла уларнинг ихтиёрида. Авваллари партияга кираётган киши маъмурий-буйруқбозлик услубининг турли тўсиқларига дуч келарди. Бўлар-бўлмасга бошланғич ташкилот ишига аралашиш, қоғозбозлик бўлажак коммунистларнинг шаштини қайтарарди. Бу каби камчиликлар бизга қимматга тушди. Ферма коммунистлари партия йиғилишида лойиҳа муҳокамаси юзасидан ўз фикрларини билдирдилар. Мен иккинчи боб 10-бандидаги: «Коммунист ўз хоҳишига кўра ва бошланғич ташкилотларнинг розилиги билан иш жойида ёки истиқомат жойида партия ҳисобида туради», деган жумлани таҳрир этиш керак, деб ўйлайман. Негаки, **КПСС аъзоси албатта ўзи меҳнат қилаётган жамоа партия ташкилоти ҳисобида туриши лозим.**

Биз — чорвадорлар ҳалол меҳнатимиз билан маъмурчилик ишига арзигулик ҳисса қўшишга ҳаракат қилаяпмиз. Коммунистлар ҳар ишда бош-қош. Уларнинг жонбозлиги, ташкилотчилиги туфайли жамоат чорвачилиги оёққа турмоқда. Ёдимда, бундан икки йил аввал навбатдан ташқари чақирилган партия йиғилишида қолоқликнинг сабаблари очиб ташланганди. Қисқа вақт ичида чорвачиликни сердаромад соҳага айлантириш юзасидан аниқ тадбирлар белгиланди. Озуқа базасини мустаҳкамлаш, моллар зотини яхшилашга алоҳида эътибор берилди. Мутахассислар фаолияти устидан назорат кучайди. Биринчи йилиёқ озуқакорларимиз ҳар гектар ердан ўрта ҳисобда 350 центнердан силос учун кўкпоя, 50 центнердан макка дони олишга эришдилар. Молхоналар механизациялаштирилди, сигирсоғарларнинг унумли меҳнат қилиб, кўнгилли дам олишлари учун шароит яратилди. Тўхтахон Жўрабоева, Бодомгул Жиянбекова, Орифа Неъматова каби оқ чашма соҳибалари ҳар сигирдан 3000 килограммдан сут соғиб олишмоқчи. Социалистик мусобақа қизғин тус олди, унинг оммавийлиги таъминланди. Натижада қувончли ютуқларни қўлга кирита бошладик.

Жорий йилнинг ўтган ўн ойида 1989 йилнинг шу даврига нисбатан 3 тонна сут, 2 тонна гўшт кўп етиштирилди. Ҳар сигир маҳсулдорлиги 25 килограммга ортди. Қишловга пухта тайёргарлик кўрдик. Мўл озуқа жамғарилди. Молхоналар сифатли қўлдан чиқарилди. Ўзим ҳам илғорлардан ўрнак олишга, мусобақага қизғин тус беришга баҳоли қудрат ҳаракат қилаяпман. Ниятим—қиш ойларида ҳам ҳар сигирдан кунига 10—11 килограммдан серқаймоқ сут соғиб олиш.

Суҳбатдош:
М. ҚАЮМОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» махсус мухбири.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ КОМИССИЯСИНИНГ МАЖЛИСИ

МОСКВА, 20 ноябрь. (ТАСС). Бугун КПСС Марказий Комитетининг котиби А. Н. Гиренко раислигида КПСС Марказий Комитетининг партия миллий сиёсати масалалари доимий комиссиясининг амалий мажлиси бўлиб ўтди.

Комиссия тўғрисидаги низом лойиҳаси, унинг ишчи гуруҳлари ва маслаҳатчилари таркиби муҳокама қилинди. Марказий Комитетнинг доимий ишловчи ана шу органи фаолиятининг режаси қабул қилинди.

Комиссия ўз мақомига мувофиқ партиянинг миллий сиёсатга доир дастурий ҳужжатларини ишлаб чиқади, миллатлараро муносабатлар соҳасидаги ишларнинг аҳволини таҳлил этади ва КПСС Марказий Комитетига тегишли таклифлар киритади.

ССЖИ НАРХЛАР ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИДА

Баъзи иттифоқдош жумҳуриятлар Олий Кенгашлари (РСФСЖ, Қозоғистон ССЖ) кундалик зарур бўлмаган молларнинг айрим турларига шартномавий эркин нархлар жорий этиш тўғрисидаги ССЖИ Вазирлар Кенгаши қарори амал қилишини вақтинча тўхтатиш хусусида қарорлар қабул этганлиги муносабати билан ССЖИ Давлат нархлар қўмитаси қўйидагиларни маълум қилади:

Бир қанча кундалик зарур бўлмаган молларга шартномавий эркин нархлар жорий этиш тўғрисида ССЖИ Вазирлар Кенгаши қабул қилган қарор амалдаги қонунларга мувофиқдир.

ССЖИ Вазирлар Кенгаши тўғрисидаги қонунга мувофиқ, Иттифоқ ҳукумати нарх сиёсати ўтказилишини таъминлайди ва нарх системасини такомиллаштиришнинг асосий йўналишларини белгилайди. Унга халқ истеъмол моллари чакана нархлари даражасини ўзгартириш тўғрисида қарорлар қабул қилиш ҳуқуқи берилган.

Бундан ташқари мазкур қарор ССЖИ Олий Кенгаши шу йил октябрь ойида қабул қилган халқ хўжалигини барқарорлаштириш ва бозор иқтисодиётига ўтишнинг асосий йўналишлари бир қисми ҳисобланади. У мазкур дастурнинг бир қанча бўлимларига асосланади, «500 кун» дастурига тўғри келади.

ССЖИ Вазирлар Кенгашининг қарори амал қилишини баъзи иттифоқдош жумҳуриятлар вақтинча тўхтатиб қўйишлари аслида боши берк кўчага олиб кирадиган қарор ҳисобланади. Ишлаб чиқаришнинг объектив иқтисодий шарт-шароити ҳамда бозорнинг аҳволи нарх белгилашни такомиллаштириш юзасидан шошилинч тадбирлар кўришни талаб қилади. Зеб-зийнат буюмлари ва бошқа кундалик зарур бўлмаган моллар нархининг шартнома тартибига ўтказилиши ва уларнинг оширилиши муқаррардир. ССЖИ ҳукумати қарори амал қилишини вақтинча тўхтатиб қўйиш тўғрисидаги қарорлар ҳуқуқий нуқтаи назардан қараганда, аслида мамлакатимиздаги қонунни бузишларнинг давоми ҳисобланади. У шу йилнинг ноябрида ССЖИ Олий Кенгашининг кейинги мажлисларида қаттиқ қораланган эди.

Яқинда Марказий телевидение ўзининг биринчи программаси орқали РСФСЖ Олий Кенгаши депутатларининг сўзларини эшиттирди. Улар ССЖИ Вазирлар Кенгашининг қарорини тўхтатиб қўйишга доир ўз мавқеларини асослаб бердилар. Депутатлар, жумладан, мазкур қарор билан олдиндан таништирилмаганликларига ва ҳукуматнинг, гўёки чакана нархларни тубдан ислоҳ қилиш соҳасида дастури йўқлигига эътиборни қаратдилар.

Биринчи масала юзасидан шуни айтиш керак: ССЖИ Вазирлар Кенгаши бундай масалаларни иттифоқдош жумҳуриятлар Олий Кенгашларининг ҳар бир депутати билан келишиб олиши мумкинлигини ҳатто тасаввур этиб бўлмайди. Бундан ташқари нима учун РСФСЖ Олий Кенгашининг депутатлари ҳамма нарса худди улар билан келишиб олиниши керак, деб ҳисоблашлари хусусида савол пайдо бўлади. Унда бошқа иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятларнинг депутатлари билан қандай иш тутиш керак? Агар қарор қабул қилинишини шу тариқа тасаввур этадиган бўлсак, унда бирорта қарорни мамлакатимиз иқтисодиётидаги ишларнинг аҳволи талаб этаётганидек ўз вақтида, зудлик билан қабул қилиш мумкин бўлмаса керак. Мазкур қарор лойиҳаси барча иттифоқдош жумҳуриятларнинг ҳукуматлари билан келишиб олинганди.

Чакана нархларни ислоҳ қилиш дастурининг йўқлиги тўғрисидаги масалага келганда, ушбу дастур бутун халққа маълум. У икки йилдан кўпроқ вақтдан бери кенг муҳокама қилинмоқда. Ҳукумат шу йилнинг ўзидагина икки марта — май ва сентябрь ойиларида ССЖИ Олий Кенгашининг сессияларида шу ҳақда маълум қилган эди. Маълумки, мазкур дастур озиқ-овқат маҳсулотлари ва асосий ашёвий моллар нархи оширилиши муносабати билан аҳолига етказиладиган зарарнинг ўрнини қоплашга доир аниқ-равшан омилларни ўз ичига олган.

Ана шу аниқ тадбирга қарши баъзи кишиларнинг гўёки шартномавий нархлар тўғрисида қабул қилинган қарор мафиячилар билан чайқовчиларга қўл келади деб ўйламасдан айтаётган гаплари кишини ажаблантиради. Аслида эса ҳаммаси бунинг аксидир. Хусусан паст нархлар ва истеъмолчилар эҳтиёжининг юксаклиги чайқовчилик учун шарт-шароит яратиши ҳаммага маълум. Нафақат совет фуқаролари, айни вақтда хорижий мамлакатларнинг фуқаролари ҳам заргарлик буюмларини, увилдириқ ва бошқа тақчил маҳсулотларни бойлик орттириб қолиш мақсадида кўплаб сотиб олаётганликлари ташвиш уйғотади. Кейинги йилда божхонада мамлакатимиздан ғайриқонуний тарзда олиб кетилаётган заргарлик буюмлари ва бошқа қимматбаҳо буюмлар икки марта кўп мусодара қилинди. Совет валютасини олиб кетиш беш марта кўпайганлиги ҳам айниқса ташвиш уйғотмоқда. Унга бизнинг молларни арзон нархларда сотиб олиш мумкин бўлур эди. ССЖИ Давлат нархлар қўмитаси баъзи иттифоқдош жумҳуриятларнинг халқ депутатлари бундан кейин ҳам шундай нархларни сақлаб туриш керак ёки керак эмаслиги хусусида пухта ўйлашлари ва ақл-ҳушни жойига қўйиб, чамалаб кўришлари керак. Жиноятчи гуруҳларга йўл очиб, қимматбаҳо буюмларни хорижий мамлакатларга ташиб кетишга кўмаклашаётган бундай нархларни бундан буён ҳам сақлаб туриш керакмикан?

«Бухараагрострой» бирлашмасига қарашли 17-автокорхона вилоят миқёсидаги қурилиш ташкилотларига хизмат кўрсатади. Бу ерда вақтдан, мавжуд имкониятлардан, транспорт воситаларидан самарали фойдаланиш туфайли яхши натижаларга эришилмоқда. Ашур Қурбонов белгиланган ойлик топшириқни 120—130 фоиз адо этиб, ҳамкасбларига ўрнак бўлаётир. У ўз тасарруфидаги автомашинани 16 йилдан бери ремонтсиз бошқараяпти. Касбини ардоқлаётган пешқадам ҳайдовчи айни кунда 1991 йилнинг февраль ойи ҳисобига меҳнат қилаётир.

СУРАТДА: А. Қурбонов манзилга отланаётган пайт.

Ш. НУРУЛЛАЕВ олган сурат.

ЖАНГЧИЛАР БИРЛИК ТАРАФДОРИ

20 ноябрь куни Москвада уруш ветеранлари совет қўмитасининг пленуми бўлди.

Қўмитанинг 1990 йилдаги иш якунлари ва унинг 1991 йилдаги фаолиятининг асосий йўналишлари тўғрисида уруш ветеранлари совет қўмитасининг раиси авиация маршали А. П. Силантьев маъруза қилди.

Пленум қатнашчилари уруш, меҳнат ва ССЖИ Қуролли Кучлари ветеранлари Бутуниттифоқ ташкилоти низоми лойиҳаси ҳамда совет уруш ветеранлари ташкилоти низомининг янги таҳрири лойиҳасининг уруш ветеранлари ташкилотларида қилинган муҳокамаси натижалари билан танишдилар.

Нотиқлар мамлакатда ветеранлар ҳаракати бирлигини сақлаб қолишни ёқлаб гапирдилар.

Москва остоналарида немис-фашист қўшинлари тормор этилганлигининг 50 йиллигига тайёргарлик кўриш масалалари ҳам муҳокама қилинди.

Пленум ишида уруш, меҳнат ва ССЖИ Қуролли Кучлари ветеранлари Бутуниттифоқ кенгашининг раиси, Совет Иттифоқи Маршали Н. В. Огарков қатнашди.

ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ СЕССИЯСИ

20 ноябрь куни Тошкентда халқ депутатлари Тошкент вилоят Кенгашининг сессияси бўлиб ўтди. Вилоят Кенгашининг раиси, Тошкент вилоят партия қўмитасининг биринчи котиби С. М. Мамарасулов «Халқ депутатлари вилоят Кенгашининг «Ўзбекистон ССЖда ижроия ва бошқарув ҳокимияти тузилишини такомиллаштириш ҳамда Ўзбекистон ССЖнинг Конституцияси (Асосий қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССЖ қонунини амалга оширишига доир чора-тадбирлар ҳақида» маъруза қилди.

Сессияда Тошкент вилоят ижроия комитетининг раиси С. Д. Сайдалиев Тошкент вилоят Кенгаши раисининг биринчи ўринбосари этиб сайланди.

Депутатлар қишга тайёргарлик ва вилоят аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашга оид тадбирлар, Ўзбекистон ССЖ Президентининг «Совет халқи Улуғ Ватан урушида қозонган Ғалабасининг 45 йиллиги байрам қилиниши муносабати билан Улуғ Ватан уруши ногиронлари, қатнашчилари, байналмилалчи жангчилар ва ҳалок бўлган ҳарбий хизматчиларнинг оилаларига қўшимча имтиёзлар тўғрисида»ги фармони қандай бажарилаётгани, Бўстонлиқ ва Паркент районларини экология жиҳатидан соғломлаштириш ҳамда бу ерда курорт зонасини ташкил этиш тадбирлари тўғрисидаги масалаларни муҳокама қилдилар.

Сессияда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби Р. А. Попов нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

ФАЗОДАГИ ИШ КУНЛАРИ

УЧИШНИ БОШҚАРИШ МАРКАЗИ. Геннадий Манаков билан Геннадий Стрекаловнинг шу ҳафта бошланишидаги учиш дастурига космик материалшунослик, тиббий-биологик тадқиқотларга доир ишлар, шунингдек учувчи бошқарадиган комплекс ускуналарига ҳамда илмий аппаратларига белгиланган тартибда хизмат кўрсатиш борасидаги ишлар киритилган.

Фазогирлар «Зона—03» қурилмасида вазнсизлик ҳолатида ярим ўтказгичли германий материалини олиш мақсадида навбатдаги эритиш ишларини бошлаб юбордилар.

Совет ва болгар мутахассислари тайёрлаган «Нур» оранжереясида фазода учиш шароитида сабзавот экинларини етиштириш технологиясини пишиқлаштиришга доир тажриба давом эттирилмоқда. Экипаж оранжереядаги иқлим муҳитини назорат қилмоқда, ўсимликларни муттасил суратга олмоқда, уларнинг ривожланишини кузатмоқда.

«Прогресс М—5» автомат юк кемасидаги ишлар тартибига мувофиқ станция ёқилғи идишларини ёнилғи ва оксидловчи модда билан тўлдириш режалаштирилган.

Фазогирлар кун мобайнида маълум миқдорда белгиланган жисмоний машқларнинг юрак-қон-томир системасига таъсирини аниқлаш мақсадида тиббий текширишдан ўтадилар. Бу иш кўп вазифаларни рўйхатга оладиган «Гамма» аппаратидан фойдаланиб бажарилади.

Учувчи бошқарадиган «Мир» комплексининг парвози нормал ўтмоқда. Экипаж аъзолари ўзларини яхши ҳис этишмоқда.

Ҳуқуқшунос мулоҳазалари

МАҲАЛЛИЙ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ

Жаҳон тажрибасидан шу нарса маълумки, муниципиал кенгашлар ҳамда ижроия идораси тузилиши ва ваколатида жиддий фарқлар борлиги билан ажралиб туради. Мэрларнинг мавжудлиги ёхуд Италиядаги каби коллегиал ижроия органлар ёки Буюк Британиядаги каби турли соҳалар бўйича департаментлар устидан ягона бошқарув органининг деярли йўқлиги; мэрнинг муниципиал кенгаш ёки аҳоли томонидан сайланиши мисол бўла олади. АҚШда маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг 5—6 та кенг тарқалган намуналари мавжуд бўлиб, ҳатто бир штат қоидалари иккинчисидан кескин фарқ қилади. Шу билан бирга маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг умумжаҳон маромлари мавжуд бўлиб, улар деярли барча мамлакатларда тан олинган. Буларга биринчи навбатда қуйидагилар: маҳаллий аҳоли томонидан сайланадиган вакиллик органларига маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг барча асосий ҳуқуқларини бериб қўйиш, шаҳарлар ёки бошқа яшаш жойлари аҳолиси сиёсий жамоаси, бошқарувини тан олиш, жойларда бошқарувнинг иерархик (поғонали) шаклидан, ўзини ўзи бошқаришнинг турли даражадаги тармоқларини бир-бирига бўйсундиришдан воз кечиш, улар ўртасидаги муносабатларни шартнома асосида қуриш; жойларнинг молиявий эҳтиёжларини асосан ўзининг даромад манбалари ҳисобига қондириш, ўзини ўзи бошқаришнинг барча ҳуқуқларини суд ҳимояси билан таъминлаш ва ҳоказо киради.

Бизнинг жамиятимизда амалга оширилаётган янгиланиш жараёнлари ҳокимиятни марказлашувдан халос этиш (бу эса ўз-ўзини бошқаришни ривожлантиришнинг зарур шартларидан бири), жумҳуриятлар, мухториятлар ва маҳаллий ҳудудларнинг мустақиллигини, бошқарувни ва ўз-ўзини бошқаришни демократик шаклларда такомиллаштириш муаммоларини ҳал этишни бош вазифа қилиб қўйди.

1990 йил 9 апрелда СССР Олий Кенгаши «СССРда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш ва маҳаллий хўжаликнинг умумий асослари тўғрисида»ги қонунни қабул қилди. Бу билан халқ депутатлари маҳаллий Советлари, улар бирлаштирган ҳудудларни тўла ҳокимият билан таъминлаш йўлида муҳим қадам ташланди. Ушбу ҳужжатнинг қабул қилиниши маҳаллий ҳудудлардаги мустақилликни такомиллаштириш билан боғлиқ бўлган барча иқтисодий, ҳуқуқий, ташкилий ва ҳоказо муаммоларни тўла ҳал этгани йўқ, албатта. Умумиттифоқ қонун чиқарувчи олий органи олдига бундай вазифа қўйилмаган эди. Иттифоқдош жумҳуриятлар кўп ҳолларда бундай масалаларни миллий, тарихий, иқтисодий хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда ўзлари ҳал этишлари лозим.

Маҳаллий ўзини ўзи бошқаришни ривожлантириш энг аввало жойлардаги идора усулининг асосий бўғини ҳисобланган халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ҳокимияти масаласига янгича ёндашувни назарда тутади. Авваллари жойлардаги Советларнинг мавқеини ошириш зарурлиги борасида кўп гапирилар, муаммоларни ҳал этишда уларнинг тўла ҳокимлиги қайд этилган турли-туман қарорлар қабул қилинарди. Аммо халқ депутатлари Советлари, айниқса маҳаллий Советларнинг қуйи бўғинлари умуман ҳуқуқсиз ҳолатда қолаверарди.

«СССРда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш ва маҳаллий хўжаликнинг умумий асослари тўғрисида»ги қонун юқори турувчи органларнинг маҳаллий бюджетларни ишлаб чиқиш, тасдиқлаш ва ижро этиш жараёнига аралашувини таъкидлайди. Унда белгиланишича, маҳаллий бюджетларнинг энг қуйи миқдорлари ҳар бир киши бошига бюджет билан таъминланганлиги мароми асосида аниқланади. Бу қонунчиликдаги янгиликдир. Белгиланган маромлар иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятлар томонидан ўрнатилади. Маҳаллий бюджетларнинг даромад қисмини ташкил этувчи манбалар доираси сезиларли даражада кенгайтирилган. Қонунда маҳаллий бюджетларга тўлалигича келиб тушадиган даромадлар доираси аниқ кўрсатилган, айни пайтда иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятларнинг бу доирани кенгайтириш имконияти кўзда тутилган. Маҳаллий бюджетларга табиий ресурслар учун тўловлардан, оборот солиғидаги ажратмалар, шунингдек, иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятлар қонунлари билан ўрнатилиши мумкин бўлган бошқа даромадлардан ажратмалар тўланади.

Шуниси муҳимки, эндиликда бу ажратмалар барқарор узоқ муддатли маромлар бўйича тўлаб борилади. Халқ депутатлари маҳаллий Советлари ўз молия базасини бюджетдан ташқари фондлар, шунингдек валюта фондлари ташкил этиш воситасида ҳам кенгайтириш имкониятига эга. Бунинг учун эса корхона ва ташкилотларнинг хорижий фирмалари билан бўлган алоқаларини ривожлантириш зарур.

Турли даражадаги маъмурий-ҳудудий бирликларнинг мулки таркибига ўтказиладиган давлат мулкининг рўйхати, уни сотиб олиш ва сотиш, шунингдек бу ҳолларда келиб чиқиши мумкин бўлган низоларни кўриб чиқиш тартиби тўла-тўкис ишлаб чиқилиши зарур. Шуни айтиш керакки, бир қатор иттифоқдош жумҳуриятлар тегишли объектларни коммунал мулк қилиб ўтказиш тажрибасига эга. Масалан, Эстонияда маҳаллий ўз-ўзини бошқаришнинг асослари ҳақидаги қонун 1989 йилнинг ноябрь ойидаёқ қабул қилинганди. Турли иншоотларни давлат мулкидан коммунал (муниципиал) мулкига ўтказиш тартиби жумҳурият ҳукумати томонидан белгиланган эди. Бу ишни амалга оширишда қуйидаги қоида қўлланилганди: давлат бюджети ҳисобидан таъминланадиган ижтимоий соҳадаги муассасалар ҳамма ресурслари билан автоматик равишда тегишли Советнинг таклифига кўра, ишлаб чиқариш, транспорт ва сайёрлик корхона ҳамда ташкилотлари эса Советнинг тақдимига кўра масалани алоҳида кўриб чиқиш йўли билан ўтказилади. Ҳар икки ҳолда ҳам бу ўтиш ҳукуматнинг қарори билан расмийлаштирилади. Бошқа иншоотлар муниципиал мулклигига шартнома асосида ўтказилади.

«Ўзбекистон ССЖда маҳаллий ўз-ўзини бошқариш ва халқ депутатлари маҳаллий Советлари тўғрисида»ги қонунни ишлаб чиқиш жараёнида албатта юзага чиқадиган муаммолардан бири турли даражадаги халқ депутатлари Советларининг ваколатларини чегаралаш механизми бўлди. Ҳозирга қадар ҳаракатда бўлган Советлар ҳақидаги қонунчиликнинг камчиликларидан бири турли поғонадаги давлат ҳокимияти ва бошқаруви маҳаллий органлари билан биргаликдаги ваколатлари кенг доирада ўрнатилганлиги ҳамда улар ўртасидаги вазифаларнинг аниқ чегараланмаганлигида эди. Юқорида зикр этилган қонунда, хусусан унинг 7—11-моддаларида турли даражадаги Советларнинг ваколатлар нисбати белгилаб берилган.

Маҳаллий ўзини ўзи бошқаришга ўтишни вақтинчалик тадбир деб талқин этиш мумкин эмас. Жумҳурият қонунларининг, шунингдек маҳаллий Советлар ҳақидаги янги қонуннинг қабул қилиниши бу жараённинг ривожланиши учун ҳуқуқий асосни ташкил қилади. Таркибига асосий бўғин сифатида фақатгина Советлар эмас, балки турли-туман ҳудудий ўзини ўзи бошқариш жамоат органлари, қишлоқ кенгашлари ва қўмиталари, маҳалла; ўрам, уй қўмиталари, турар жой бошқаруви ва ҳоказоларнинг янги шаклдаги жамоатчилик ташкилотлари ҳам маҳаллий ўзини ўзи бошқариш усулини ташкил этади. Қонун лойиҳасининг IV бўлими ҳудуднинг ижтимоий ўзини ўзи бошқариш идораларининг фаолиятига бағишланган. Бир қатор жойларда янги ҳудуднинг ижтимоий ўзини ўзи бошқариш идоралари фаолиятининг ижобий тажрибаси мавжуд. Масалан, Москвада ушбу идоралар тўғрисида намунавий низом қабул қилинган. Улар ўз моддий-молиявий манбасига эга бўлиш, хўжалик фаолияти билан шуғулланиш, юридик шахс ҳуқуқига эга бўлиш каби имкониятлардан фойдаланмоқдалар. Фикримизча, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг жумҳурият қонунчилигига асосланган ҳолда ушбу органлар тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш ҳуқуқини мустаҳкамлаш зарур. Шу билан бирга маҳаллий ўзини ўзи идора қилишни ташкил этиш шакли ишлаб чиқилиши ҳам зарурдир. Барча тайёрланган материаллар асосида, қарорда кўрсатилган муддат ичида юқори турган Совет муайян маъмурий-ҳудудий бирликни ўзини ўзи бошқариш ҳуқуқий ҳолатига ўтказиш тўғрисидаги масалани ҳал қилиб, мулк ва даромадларни ўтказиш учун зарур чораларни амалга ошириши керак. Маҳаллий Советларни ўзини ўзи бошқариш усулига ўтиш жараёнининг мураккаблигини назарда тутиб, ўтиш даврининг чора-тадбирларини узоқроқ муддатга мўлжалламоқ лозим.

Бу даврнинг бошланишида фавқулодда аҳамиятга эга бўлган нарса — Олий Кенгаш томонидан бюджет билан таъминланиш маромларини, коммунал мулчилик таркибига мулкни ўтказиш тартибини ва шунингдек маҳаллий бюджетга даромадларни ажратиш ҳиссаларини белгилайдиган ҳужжатларнинг қабул қилинишидир. Тегишли ҳудудларнинг ўзини ўзи бошқариш усулига ўтиш жараёни жумҳурият органлари томонидан амалга оширилиши лозим бўлиб, булар қаторида Олий Кенгашнинг иқтисодий ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш комитети ҳамда тегишли вилоят Советлари бўлиши мумкин.

О. МУҲАММАДЖОНОВ,
ҳуқуқшунослик фанлари номзоди.

ТАБИАТ МУСАФФО БЎЛСА...

1975 йилда Фарғона вилоятининг Боғдод районидаги «Победа» жамоа хўжалигида биолабораторияга асос солинган, дастлаб 360 гектар майдондаги ғўзаларга ана шу усул билан ишлов берилганди. Кўрсаткич йилдан-йилга ортиб борди. Шунга қарамай кимёвий дориларни қўллаш давом этаверди. Натижада фойдали ҳашоротларга ҳам қирон келтирилар, биологик усул самараси унчалик сезилмасди. Шу тариқа атроф муҳити заҳарланар, пахтачиликдагина эмас, балки бошқа соҳаларда ҳам даромадлар салмоғига салбий таъсир кўрсатарди. Шуни айтиш жоизки, кимёвий дорилар учун яқин вақтларда ҳар йили юз—икки юз минг сўм атрофида маблағ сарфланарди. Бу озмунчами?

Кеч бўлса-да, хатоларни тушуниб етаяпмиз. Заҳарзаққумларга кўмилган онаzaминимизни мусаффо қилиш учун бош қотиришга, маҳсулотлар етиштиришда камчиқим, зарарсиз воситаларни излаб топишга мажбур бўлаяпмиз. Кейинги икки йилда бу борада жиддий ўзгаришлар бўлди. Масалан, мен ҳикоя қилаётган мазкур хўжаликда ўтган йили минг гектар ердаги ғўзани ҳимоялаш кўзда тутилган эди, амалда 1.200 гектар майдонга ишлов берилди. Якунланаётган йилда эса 1 миллион 780 минг дона габробракон, 9,8 килограмм трихограмма, 1 миллион 750 дона мум куяси қарийб 1.700 гектарга тарқатилди. Бригадаларга бириктилган Саидаҳмад Маматқулов, Маҳмуджон Усмонов, Шавкатжон Ғаниев, Комилжон Юнусов каби кузатувчиларнинг астойдил ишлаганликлари туфайли ҳосил зараркунандалардан сақлаб қолинди.

Биолабораторияда 14 нафар мутахассис меҳнат қилади. Улардан Илҳомжон Қурбонов, Эсонали Қозоқов, Мастурахон Асқарова, Фаридахон Қосимованинг жонбозликлари таҳсинга лойиқ.

— Халқ биологик усулнинг афзаллигига тўлиқ ишонсин. Ана шундагина ютуқлар кўпаяверади, яхши ниятлар рўёбга чиқаверади, — дейди катта агроном Эркинжон Рашидов.

Алижон Ғаниев мудирлик вазифасини бажараётган бу лаборатория мослаштирилган бинода жойлашган. Табиий газ бор. Лекин кўпгина жараёнлар қўлда бажарилади. Ўз-ўзидан кўриниб турибдики, бу борада қийинчиликлар анчагина. Катта лаборант Саминжон Ураимов механизациялаштириш режалари тузилаётганлигини гап орасида айтиб ўтди. Қани эди буларнинг ҳаммаси тезроқ амалга оширилса? Шуни таъкидлаш зарурки, кимёвий дорилардан воз кечилгани туфайли шифобахш маҳсулот берувчи асалари уялари сони анча кўпайди. Буни Турғунали Қўрчиев, Абдуллажон Исмоилов, Абдулҳамид Қодиров, Раҳмонберди Ортиқов, Йўлдошбой Жўраев сингари асалари парвариши билан ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда шуғулланаётган ўнлаб кишилар мамнун бўлиб тасдиқлашади. Далаларда фойдали қушлар, ҳашоротларнинг кўпаяётганлиги ҳам бунинг далилидир. Хўжаликда яна бир муҳим тадбирга қўл урилди — хусусан ғўза баргини тўктиришда деярли уч йилдан буён магний хлориди қўлланиб келинмоқда. Бу иқтисодий фойда келтираяптики, имкониятлар ишга солинса, маҳаллий шароитларда воситалар етарли, бошқа жойлардан қиммат нархда маҳсулот ва дорилар сотиб олишга зарурат қолмайди. Фақат чуқур ўйлаш ва изланиш керак.

Маълумки, биолабораторияларда ноябрь ойидан бошлаб маҳсулот ишлаб чиқаришга киришилади. Унгача, яъни сентябрь-октябрь ойларида таъмирлаш ишлари бажарилади. Буларнинг барчаси барвақт ўталган. Мавсумни муваффақиятли ўтказиш ва қайта ишлаш учун уруғликлар мавжуд. Шу усул шарофати билан бу йил режадаги 450 тоннадан ортиқ ҳосил йиғиштириб олинганлиги бежиз эмас. Келгуси йили хўжаликнинг барча пахта майдонларини, бошқача айтганда, 1.757 гектардаги экинларни ҳимоя қилиш бу соҳа мутахассисларининг асосий мақсадидир.

Ҳозир ишлаб чиқаришнинг ҳамма тармоқларида якуний ҳисоб-китоблар қилинмоқда, режалар тузилмоқда. Ҳар бир тадбир халқ билан бамаслаҳат, ошкора ҳал этилиши лозим. Чунки келажакнинг барқарорлиги, авлодларга ғуборсиз замину осмонни тортиқ этишимиз ҳозирги ишларимизга, раҳм-шафқатимизга боғлиқ. Зотан, ота-боболардан мерос бўлиб келаётган кўҳна табиат аслига қайтиши керак.

Р. ОРТИҚОВ.

Қадимий анъаналар тикланаяпти

ҒУЗОР КАРВОНСАРОЙИ

Қадимда карвонсаройлар қандай бўлганлиги ҳақида кекса кишилардан кўп эшитганмиз, китоблардан ўқиганмиз. У юртдан бу элга турли-туман буюмларни элтувчи тижорат соҳиблари, сайёҳлар шундай масканларда маълум муддат тўхтаб, ҳордиқ чиқаришган. Улар учун ҳамма вақт таомлар тайёрланган, оромгоҳлар тахт турган. Савдо-сотиқ билан шуғулланувчилар, саёҳатчиларнинг от-уловлари, юк ташувчи туялари учун ҳам карвонсаройларда шарт-шароит бўлган. Эл-юрт кезган кишилар бу жойларда дам олиб, куч-қувват тўплаб, яна сафарга отланганлар.

Бундай ўйлаб қарасак, бир ўлкани бошқа юртлар билан боғловчи йўллар ҳозир ҳам мавжуд. Турли моллар, ускуналар, зарур ашёлар у жойдан бошқа ерларга олиб борилади. Яъни қадим-қадимдан мавжуд бўлган мол айирбошлаш кўриниши бироз ўзгартирган ҳолда давом этмоқда. Илгари карвонларни от-улов, туялар ташкил этган бўлса, ҳозирги пайтда юклар поездларда, автомашиналарда ташилаяпти. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига кўра, мамлакатимизда халқ хўжалиги юкларини ташишнинг эллик фоиздан зиёди автотранспорт зиммасидадир. Демак бугунги кунда карвонлар автомобиль йўллари орқали ўтмоқда.

Икки-уч кунлик ёки қарийб бир ҳафталик йўлга чиққан оғир юк ташувчи машиналарнинг ҳайдовчилари, ўзининг енгил автомобилида сайру саёҳат қилиб юрганлар маълум муддат тўхтаб, қаерда ҳордиқ чиқаришлари мумкин? Қадимда карвонсаройлар шундай вазифани бажарган. Хориждаги ривожланган мамлакатларда ҳозирги пайтда катта йўл ёқаларида кемпинглар қурилган бўлиб, сайёҳлар, ҳайдовчилар шундай масканларда тўхтаб ўтишади. Мамлакатимизда, жумҳуриятимизда бу борада аҳвол қандай? Кейинги йилларда айрим минтақаларда йўл бўйларига ошхоналар, оромгоҳлар барпо этишга эришилди. Шу соҳада Қашқадарё вилоятида амалга оширилаётган тадбирлар эътиборга лойиқ. Дастлаб Косонда, бироз ўтгач Ғузорда шундай масканлар фойдаланишга топширилди.

— Ғузор қадим-қадимдан катта карвон йўлида жойлашганлиги билан машҳур бўлган, — дейди район матлубот жамиятлари уюшмаси бошқарувининг раиси Кенжа Элмуродов.— Буюк ипак йўлининг бир тармоғи шу ердан ўтган. Ҳозирги пайтда эса умумдавлат аҳамиятига молик катта йўл Ғузор орқали кетган. Унинг бир томони Термизга, Афғонистонга, Тожикистонга, иккинчи тарафи эса Шаҳрисабз, Самарқанд, Тошкент ва мамлакатнинг барча ўлкаларига боғланган. Жумҳурият аҳамиятига молик яна бир йўл эса Қарши, Бухоро, Урганч томонларга олиб боради. Ана шу икки катта йўл туташган жойда карвонсарой — «Меҳмонлар огомгоҳи» қуриш ғояси туғилганлиги ва бу эзгу иш рўёбга чиқарилганлиги айни муддао бўлди. Шу масканни вилоят матлубот жамиятлари уюшмаси қошидаги қурилиш бирлашмаси бинокорлари барпо этдилар. Уларнинг кучи билан 220 минг сўмлик иш бажарилди. 20 минг сўмлик турли жиҳозлар, анжомлар сотиб олинди. Бир сўз билан айтганда, йўловчи ҳайдовчилар, саёҳатчилар маълум муддат тўхтаб, овқатланиб олишлари, ҳордиқ чиқаришлари учун зарур шарт-шароитлар яратишга ҳаракат қилдик.

Дарҳақиқат, «Меҳмонлар оромгоҳи» энг қулай жойда бунёд этилганлиги, уни қуришда Шарқ меъморчилигининг ўлмас анъаналаридан фойдаланилганлиги билан диққатга сазовор. Ёғоч ва ганч ўймакорлиги, деворларга турли тасвирлар чизиш, меҳмоннавозликнинг азалий удумлари шулар жумласидандир. Бу ерга ташриф буюрувчилар миллий таомларни тановул қилишлари, ёғоч каравотларда оёқ узатиб, ҳордиқ чиқаришлари, меҳмонхонада ором олишлари мумкин. Яна бир эътиборга лойиқ жиҳати шундаки, йўловчи ҳайдовчиларнинг, сайёҳларнинг автомашиналари учун ҳам жой ҳозирланган. Масалан, енгил автомобиллар меҳмонхона тагидаги махсус жойга, юк машиналари эса ҳовлидаги алоҳида майдонгача киритиб қўйилади.

— «Меҳмонлар оромгоҳи» бугунги кунда энг гавжум масканлардан бири бўлиб қолди, — дейди Ғузор район матлубот жамиятлари уюшмасига қарашли умумий овқатланиш корхонаси директори Бобоқул Ҳалимов. — Ҳозирги пайтда бу ерда ойига 20 минг сўмлик хизмат кўрсатилмоқда. Кўп ўтмай бу кўрсаткич 30 минг сўмга етказилади. Бир кишининг меҳмонхонада ором олиши унчалик қиммат эмас — хонанинг қандай жиҳозланганлигига қараб 3—5 сўм атрофида. Бош ошпаз Норбўта Йўлдошев раҳбарлигидаги пазандалар ўн хилга яқин таомлар ва бошқа неъматларни тайёрлаб, одамларнинг ҳурматини қозонишмоқда. Эркин Тўхтаев, Ойдин Ҳайбуллаева, Ориф Қурбонов, Нормўмин Тошпўлатов, Шариф Очилов, Ўғилой Мўминова сингари ошхона ва меҳмонхона ходимлари сидқидил хизмат кўрсатишмоқда. Шундай янги шохобчаларнинг ишга туширилаётганлиги туфайли умумий овқатланиш корхонамизнинг иш ҳажми, даромади тобора ортиб бораяпти. Кейинги пайтда «Бободеҳқон» чойхонаси ва бошқа кўплаб тармоқлар фойдаланишга топширилди. Илгари 2 миллион 900 сўмлик хизмат кўрсатилган бўлса, 1990 йилда бу кўрсаткич 3 миллион 400 минг сўмдан ошиб кетади.

Юқоридаги гапларга қўшимча қилиб, «Ғузор карвонсаройи — «Меҳмонлар оромгоҳи»га тўхтаб ўтинг!» дегимиз келади.

С. САЙДАЛИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

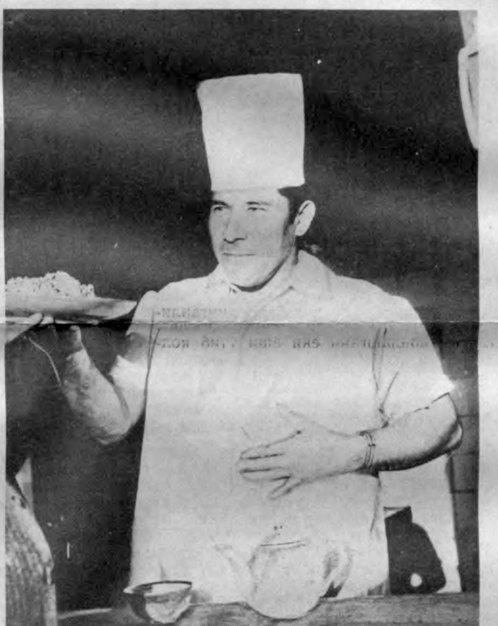

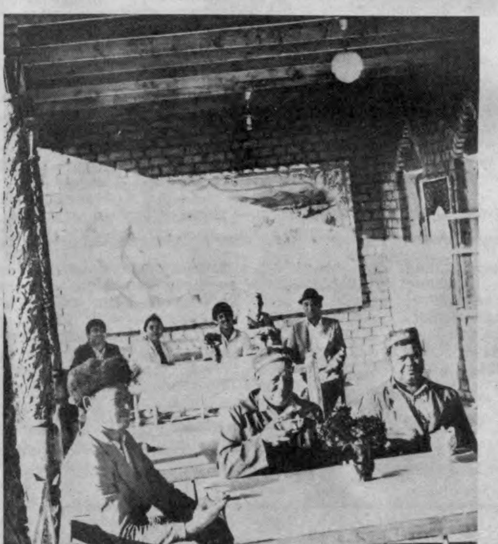

СУРАТЛАРДА: 1. Ғузор карвонсаройининг олд томонидан кўриниши. 2. Ушбу маскан қошидаги ошхона бош ошпази Норбўта Йўлдошев ташриф буюрувчилар хизматида. 3. Йўловчи ҳайдовчилар, саёҳатчилар ҳордиқ чиқаришмоқда.
М. КОМИЛОВ олган суратлар.

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

ДАМАШҚ. Сурия ва Ливан президентлари Ҳафиз Асад билан Илёс Хауи ўртасидаги музокараларда Катта Байрут режаларининг бундан кейинги тақдири асосий ўринни эгаллади. Маҳаллий газеталарнинг ёзишича қараганда, Ливан Жумҳуриятининг бошлиғи унинг маъмурияти мамлакатда хавфсизлик ва тинчликни тиклаш мақсадида амалга ошираётган тадбирларни қўллаб-қувватлашда Сурия Араб Жумҳурияти тутган йўлга юқори баҳо берди.

Ҳ. Асад миллий тотувлик муҳитида осойишта ҳаётга қайтиш йўлида Сурия Ливанга бундан кейин ҳам зарур ёрдам беришга тайёр эканлигини яна таъкидлади.

Ваҳоланки, ҳозир И. Хауини асосан ташвишга солаётган режанинг амалга оширилиши истиқболлари ҳамон равшан эмас. Ливан христиан кучларининг тутган йўли туфайли ана шу режани рўёбга чиқариш кечикмоқда. Улар марказий маъмурлар илгари ўз зиммасига олган вазифаларни бажаришмаяпти ва Шарқий Байрутдан Ливан кучларига душман бўлган милицияни чиқариб юборишга эринча олишмаяпти, деб эътироз билдирдилар. Ташкилот раҳбарияти вакилининг сўзларига қараганда, унинг жангчилари ва қурол-яроғлари мазкур талаблар бажарилгандан кейин бир неча соат мобайнида Катта Байрут режалари амал қиладиган доирадан олиб чиқиб кетилади ва уларнинг ўрнини ҳукумат қўшинларининг бўлинмалари эгаллашлари мумкин бўлади.

●

БАЙРУТ. Исроил артиллерияси Жанубий Ливаннинг Кфар-Фалус, Либаа ва Айн Ель-Мир аҳоли манзилгоҳларини ўққа тутди. Катта вайронагарчиликлар рўй берди. Удайс, Кфаркил ва Таль-Нухас қишлоқлари теварагида босқинчилар тинтув ўтказдилар. Тўрт ливанликни ҳибсга олиб, уларни Ҳиём қамоқхонасига жўнатдилар, у ерда уч юзга яқин араб бандилари Исроил қўриқчиларининг зулми остида азоб чекмоқда.

Исроил авиацияси Саид шаҳрида жойлашган қишлоқлар устида ваҳима солиб учиб юрди. Босқинчилар кечаси ёритувчи авиабомбаларни ташладилар. Қирувчи самолётлар ердаги нишонларга ҳужум қилаётгандек ҳаракат қилдилар. Айни вақтда жуда пастлашиб теварак-атрофга шовқин солиб, ҳаммани жонсарак қилдилар. Ватанпарвар кучларнинг ҳаво ҳужумидан мудофаа воситалари душманга қарата бир неча маротаба ўт очди.

Ливан ватанпарварлари қаршилик ҳаракати фронти жангчиларининг гуруҳи Жеззин шаҳри яқинида жойлашган Анан аэродроми ёнидаги «Жанубий Ливан армияси» эгаллаб турган ерларга ҳужум қилди. Ватанпарварлар артиллерия, граната улоқтирувчи қурилмалар ва барча турдаги автомат қуролларидан фойдаланиб, жанг вақтида душманнинг танкини яксон қилдилар ва бир неча аскарини жароҳатладилар. Ватанпарварларнинг бошқа гуруҳи Удайс ва Кфаркил қишлоқлари ўртасидаги йўлда «Жанубий Ливан армиясининг» механизациялашган соқчиларига ҳужум қилди. Жанг натижасида бир хони ўлди, иккинчиси жароҳатланди ва уларнинг зирҳли транспортёри сафдан чиқарилди.

●

ИСЛОМОБОД. Покистоннинг Панжоб вилоятидаги Лахор шаҳрининг савдо дўконларидан бирида кучли портлаш рўй берди. АПП ахборот агентлигининг хабар қилишича, пластик бомба номаълум ёвуз ниятли киши томонидан картон қутичага жойлаштирилган ва бино ичида харидорлар кўп бўлган бир пайтда портлатилган эди. Портлаш натижасида 14 киши жароҳатланган, улар орасида иккита гўдак ҳам бор. Бинога анча моддий зарар етказилди.

Можаро муносабати билан Лахор полициясининг вакили шундай деди: бу шаҳардаги аҳволни беқарорлаштиришга қаратилган қасддан уюштирилган террорчилик ҳаракати эди. Жиноят содир этишда шубҳа остига олинган бир киши ушланди. Портлаш тафсилотлари текширилмоқда.

(ТАСС)

ЯНГИ МАКТАБНИНГ ЭСКИ МУАММОЛАРИ

Наманганда иқтидорли болалар учун ихтисослаштирилган мактаб-интернат очилди.

Вилоятнинг барча районларидан келган уч юз ўқувчи унинг дастлабки тарбияланувчилари бўлишди. Бу ерда физика, математика, химия ва биологиядан ташқари ўзбек, рус ва инглиз тилларига ҳам катта эътибор бериш кўзда тутилмоқда. Хуллас, бу ердаги педагоглар, тарбиячилар олдида ўз тарбияланувчиларига иложи борича ҳар томонлама ва чуқур билим бериш мақсади турибди.

— Мактаб-интернатда ўқитиш жумҳуриятдаги амалда ҳар қандай олий ўқув юртига кириш учун яхши имконият яратади, — дейди мактаб директори, физика-математика фанлари номзоди М. Раҳматуллаев. — Истиқболда бизнинг битирувчиларимиз мамалакат ва чет эллардаги етакчи ўқув юртларида ўқишни давом эттиришлари мумкин бўлади.

Ўз олдига шундай катта мақсадни қўяётган ўқув юртига тегишли моддий база ҳам керак бўлади. Бир қарашда, бу ерда ушбу муаммо ҳеч қандай тўсиқсиз ҳал этилди. Мактаб-интернат бир пайтлар болалар уйига қарашли бўлган ҳудудда жойлашди. Ҳарқалай қийинчиликларсиз бўлмади. Янги мактабда ўқиш бошланиши билан бир вақтда таъмирлаш ишларига ҳам зўр берилди. Педагоглар ва тарбиячиларнинг ҳам ҳаммаси қабул қилиб бўлинмаган. Ишга қабул қилинганларни эса шу ўқув йилининг бошида расмийлаштиришди. Бу эса ана шу педагогларнинг аввалги ишлаган мактабларида қўшимча қийинчиликларни вужудга келтирди.

Интернат педагоглар жамоаси қачон тўлдирилиши номаълум. Чамаси, ўқитувчиларни иш ҳажмининг кўплиги, улар олдига катта талаблар қўйилиши чўчитаётганга ўхшайди. Бунинг ўрнини одатдаги мактаблардагидан юқорироқ маош билан қоплаш мумкин бўлур эди. Лекин бунга ҳеч ким кафолат бермаяпти. Низомга кўра, бу ерда педагоглар ва тарбиячилар меҳнатига 20 фоиз қўшимча ҳақ тўланиши керак. Маҳаллий маъмурлар ёрдам беришга ваъда қилишган, лекин ҳозирча шошилишмаяпти.

Яна бир муҳим масала ҳал бўлмай турибди. Мактаб-интернатда овқатлантириш учун сарф-харажатнинг эски нормалари асос қилиб олинган, демак ҳар бир болага икки сўмдан камроқ тўғри келади. Бу пул айниқса ҳозирги шароитда мутлақо етарли эмаслигига ишонч ҳосил қилиш қийин эмас.

Иқтидорли болалар учун мактаб-интернат очилди. Унинг барпо этилишини фақат табриклаш мумкин. Лекин нима учун шундай яхши ишда шошмашошарлик қилиш керак бўлди? Чамаси, тезроқ рапорт бериш одати ҳамон йўқолмаганга ўхшайди.

Н. ХУЖАЕВА,
ЎзТАГ мухбири.

МАЪРИФАТ МАШЪАЛИ

Тошкент давлат дорилфунунининг 70 йиллигига

Тошкент давлат дорилфунунининг 70 йиллиги бутун жумҳурият жамоатчилигининг катта байрамига айланиб кетди. Бонси — жуда кўплаб атоқли олимлар, адиблар, жамоат арбоблари, халқ хўжалиги тармоқларининг етакчилари, муаллимлар ва шифокорлар Ўрта Осиёда олий таълимга асос солинган ана шу илмгоҳдан етишиб чиққанлар. Бугун Тошкент дорилфунуни ҳақида тарих фанлари доктори, профессор Ф. П. НЕСТЕРЕНКО сўз юритади.

УЛАР БИРИНЧИ БУЛИШГАН

Дорилфунун олис, машаққатли, аммо шарафли йўлни босиб ўтди. Ана шу билим даргоҳи ҳақида ўйлар эканман, ўзим билган, мулоқотда бўлган, яхши таниган кўтаринки руҳдаги ёшлар, зўр олимлар кўз олдимда гавдаланаверади. Улар орасида В. И. Лениннинг «фан поезди»да жумҳуриятимизга келган Россия вакиллари ҳам анчагина эди. Суҳбатимни Иллария Алексеевна Райковадан бошласам, адолатли бўлади, деб ўйлайман.

— У ҳамиша иш билан машғул эди, — дея таъкидлаганди профессор, Тожикистон ССЖда хизмат кўрсатган фан арбоби К. В. Станюкович. — Камида тўрт кишининг юки зиммасида эди. Баъзан ем ва отларни отрядлар ўртасида тақсимлар, баъзан эса шофёр Петькани уришиб, профессор Барановни ўзи пиширган котлет билан сийласа, гоҳида қўлга кетмон олиб, тажриба ўтказилаётган ёввойи ва маданий экинлар даласини оралаб кетарди.

— Чиндан ҳам ишимиз кўп эди, — деб тасдиқларди Иллария Алексеевна. — Эсингиздами: профессорлардан Баранов ва Белов от ўрнида омоч тортиб тажриба учун экиладиган экин майдонларини ҳайдашган пайтлар ҳам бўлган.

— Эсдан чиқариш мумкинми, ахир. Помирдаги ҳаётимизнинг ўзига хос жиҳатларини умр бўйи унутмасам керак.

Биз тўла куч-қувват сарфлаб ишлардик. Помирни тезроқ ўзлаштириш учун ҳамма имкониятлардан фойдаланишга ҳаракат қилардик. Меҳнатларимиз зое кетмади.

Улар бамайлихотир, аммо қатъий ишонч билан суҳбатлашардилар. Бинобарин, Иллария Алексеевнада бундай эътиқод у «Туркистон дорилфунуни» сўзини илк бор эшитган чоғидаёқ пайдо бўлганди. Ўшанда И. А. Райкова олий Бестужев курсини тугатгач, мамлакат Ботаника музейининг Туркистон бўлимида ишлаб турарди, биринчи «фан поезди»да Тошкентга жўнади. Ўзбекистон ССЖ Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, профессор Иллария Алексеевна қирқдан ортиқ экспедицияларда қатнашган. Аксарияти осмонўпар Помирга уюштирилган. Юксак тоғ ўлкасида дорилфунуннинг биостанциясини ташкил этган, унга раҳбарлик қилган рус олимлари — И. А. Райкова ва П. А. Баранов ҳақида маҳаллий аҳоли ҳамон эслайди. Улар қуруқ ва тошлоқ тоғ ён бағирларида донли экинлар, картошка, сабзавотдан ажойиб ҳосил олиш мумкинлигини амалда исботлашди. «Правда» газетасида «Фан Помирни забт этмоқда» сарлавҳали мақолада шундай сатрлар бор эди: «Помирнинг ҳайратланган деҳқонлари профессор Баранов саъй-ҳаракати билан етиштирилган ва муштдек келадиган картошкани кўз-кўз қилишади...». Айтганча, у ҳам «фан поезди»да келган, кейинчалик Тожикистон ҳукумати таркибига кирган, ССЖИ Фанлар академияси Молдавия филиалига раҳбарлик қилган, мамлакатда Ботаника фани маркази бошлиғи бўлган, ССЖИ Фанлар академиясининг В. Л. Комаров номидаги ботаника институти директори вазифасида ишлаган. Ленин ордени, Октябрь инқилоби, Меҳнат Қизил Байроқ, Халқлар дўстлиги орденлари ва кўплаб бошқа мукофотлар соҳибаси И. А. Райкованинг номи Тоғли Бадахшон мухтор вилоятидаги энг юксак чўққилардан бирига қўйилган.

Хотира. Мамлакатимизда Тошкент давлат дорилфунуни олимлари, уларнинг шогирдлари ҳақида қарийб ҳамма жойда илиқ гаплар эшитиш мумкин.

— Одатда биз тунги соат ўн бирдан илгари кетмас эдик, — деб эслаганди профессор А. В. Благовешченский. — Баъзан дам олиш кунини ҳам унутиб қўярдик, ҳамма нарса олдимизда турган мақсадга бўйсундирилган эди. Талабаларга айтдингми, ҳамкасбларга ваъда қилдингми — сўзингнинг устидан чиқишинг шарт. Ким катта, ким кичик бўлишидан қатъий назар, ҳаммамиз бирдек ишлардик. Мураббийлар ёшларга фақат айтиб туришарди, мақтовга хасис эдилар. Муваффақиятларимиз эса турлича эътироф этилган.

Оппоқ ва силлиқ қоғозда шундай сўзлар ёзилган: «Биз уни табиатни синовчиларнинг Москва жамияти фахрий аъзоси, гулли ўсимликлар биокимёвий эволюциясини ўрганишга жуда катта ҳисса қўшган ҳамда ўз фаолияти билан Ўрта Осиё ўсимликлар дунёсини тушуниб етишга жуда кўп ёрдам берган профессор А. Б. Благовешченский шарафига атаймиз».

Ана шу олим ва муаллимнинг йўли қандай бошланган? Биринчи жаҳон уруши арафасида немис илмий нашрларидан бирида босилган мақоласидан кейин бўлса, ажаб эмас. Балки отаси билан биргаликдаги сафарларида ўсимликларга нисбатан муҳаббат, улар орасидан антиқаларини излаб топишга интилиш туғилган пайтдандир. Ҳарқалай, «фан поезди» йўлга чиқмасдан аввал А. Б. Благовешченский илмий ишлари учун олтин медаль олишга муваффақ бўлганди.

— Мен Тошкентга иккинчи эшелонда келганман, — эслаганди Андрей Васильевич. — Профессор Эраст Дмитриевич Поярков билан бирга эдим. Йўлда М. В. Фрунзе билан учрашдик. У Эраст Дмитриевич билан бирга ўқиган экан. Суҳбат чоғида М. В. Фрунзе бизнинг зиммамизга алоҳида вазифа юкланганини, дорилфунунни тезроқ очиш ҳамда иложи борича маҳаллий ёшларни ўқишга жалб этиш нақадар муҳимлигини таъкидлади.

Андрей Васильевич Ўзбекистонда фанни равнақ топтиришда қатнашишни ўзининг биринчи даражали бурчи деб тушунарди. Бу унинг ҳаётий мақсади эди. Оила анъанаси ана шундай бўлган. Отаси — ҳарбий шифокор, ватан, авлодлар олдидаги бурч муқаддасдир, дея таълим берганди. Топшириқни бажаришга киришдингми, қийинчиликлардан асло чўчима, дерди.

Ёш олим ва муаллим ота насиҳатига содиқ қолди. Ўрта Осиё дорилфунуни илмий ахборотномасида босилган мақолаларидан бири чет эл мутахассислари эътиборини тортди. 1925 йилда таниқли инглиз фитопатологи, профессор Скотт миннатдорчилик мактуби юборди. Кейинчалик Андрей Васильевич Англия қироллик жамияти президентидан ҳадя сифатида китоб олди. Унда «Ҳурмат-эҳтиром ва ташаккур изҳор этиб» деган қисқа ва лўнда дастхат бор эди.

Андрей Васильевич 200 дан ортиқ илмий иш эълон қилган. Фақат Катта Совет Энциклопедиясининг ўзидагина 30 га яқин мақоласи босилган. У мамлакатда биринчи бўлиб ўсимликлар биокимёси бўйича дарслик яратди. «Гулли ўсимликларнинг биокимёвий эволюцияси» китоби учун табиатни синовчилар жамиятининг мукофотига сазовор бўлди. «Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган фан арбоби» фахрий унвони, Беруний номидаги Давлат мукофоти билан тақдирланган.

ОЛИМ БУЛСАНГ — ОЛАМ СЕНИКИ

Дорилфунуннинг олимлари ва муаллимлари... Бу олий билим даргоҳининг анъанаси шундайки, унинг илм аҳли ўз кашфиётларидан ташқари одамийлик фазилатларини ҳам келгуси авлодларга мерос қилиб қолдиради. Яқинда мен Владивостокда Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, ССЖИ Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Екатерина Александровна Радкевични учратиб қолдим. Унинг тақдири дорилфунунимиз ва Ўзбекистон билан чамбарчас боғлангандир.

— Мен Тошкентдаги Чернишевский номли мактабда олиб борган ўз машғулотларимни ҳамон эслайман, — дея ҳикоя қилади Екатерина Александровна. — Таълимнинг янги усуллари қўлланганн учун ҳам у «Меҳнат тажриба-намуна мактаби» деб юритиларди. Бутун дарс мажмуалар асосида олиб бориларди. Дорилфунун қишлоқ хўжалиги факультетининг базаси — Қоплонбек, таниқли биолог-олим Сергей Федорович Машковцев ва географ Николай Леопольдович Корнежевский билан танишган пайтларимни ҳеч қачон унутмайман.

Екатерина Александровнанинг онаси дорилфунунда ишларди, ўн тўрт яшар қизини эса саргузашт китоблар эмас, балки Мушкетов, Ог, Нимернинг геологияга оид қалин жилдлари қизиқтириб қолди. У ана шу асарларни ўқиб чиққач, Чирчиққа, Чимёнга экспедицияга борди.

Ўша йиллари Екатерина Радкевич тамаки фабрикасига ишга кирди, айни пайтда шеърлар ёза бошлади. Комсомол фаолларидан бири эди, «Комсомолец Востока» рўзномасида кўплаб дўстлар орттирди.

— У бизнинг жонли ва севимли газетамиз эди, — деб эслайди Екатерина Александровна. — Ёшларга катта таъсир кўрсатарди. Йигирманчи йилларнинг романтик давридан бошлаб бутун умр бўйи менинг тенгдошларим ўзларида намоён этган фазилатлар ана шу ёшлар газетаси туфайли шаклланган десам, хато қилмайман. У меҳнатда фаолликка, ахлоқий покликка чорлаб турарди. Катя ўзбек фольклори бўйича мутахассис бўлишга қарор қилди ҳамда Ленинград дорилфунуни жуғрофия факультетининг этнография бўлимига ўқишга кириш учун йўл олди. У пайтларда абитуриентларнинг имкониятлари катта эди. Катя «ҳар эҳтимолга қарши» кончилик институтига ҳам ҳужжатлар топширди. Ҳар икки олий ўқув юртининг кириш имтиҳонларидан муваффақиятли ўтди. Аммо кончи бўлгиси келиб қолди. Ўзбек тилини яхши билгани учун ҳам биринчи практикасини Фарғонага олди.

Екатерина Александровна билан учрашган кўзга кўринган олимлар унинг қатъиятлиги, ўз касбига, ишига муҳаббати, мураккаб муаммолар моҳиятига кириб бориш истагига тан беришарди. 1931 йилнинг кузида Е. А. Радкевич Тошкентда академик Александр Евгеньевич Ферсман ва профессор Дмитрий Иванович Шчербаков билан учрашди. Иккинчи олим билан қуёшли ўлканинг тоғ йўлларида кўп маротаба сафарларда бўлди. Ўшанда бўлажак диссертацияси мавзуи — «Лякан минтақаси маъданлари» танланган эди.

— Биласизми? — дейди Екатерина Александровна.— Дорилфуннинг энг ажойиб хусусиятларидан бири шуки, у яқин илмий дўстликни шакллантиради. Мен Тошкентда, Ўзбекистонда ўтган кунларимни ҳеч қачон эсдан чиқармайман. Ҳамон геологлар билан алоқа қилиб турибман. Уларнинг илмий ишлари, диссертациялари, рисолалари ҳақида фикр-мулоҳазалар ёзиб юбораман, Ўзбекистонда рўй бераётган барча воқеаларни кузатиб бораман. Бу ерда илгари ТошДДда ишлаган бир неча киши бор, биз қачон учрашиб қолсак, қадрдон дорилфунунимизни эслаймиз.

РАҲМАТУЛЛИН ТЎЛҚИНИ

Мен Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, ССЖИ Давлат мукофоти, Ломоносов ва Беруний номидаги мукофотларнинг совриндори, учта Ленин ордени соҳиби, академик Х. А. Раҳматуллин билан бир неча маротаба учрашганман, суҳбатлар қурганман. Бундай қараганда хонанишин одамдек бўлиб кўринган олим ўз назарияларини тажрибада синаб кўришни, фикрни бугунги ва эртаги кун учун жуда муҳим ҳисобланган муаммоларга йўналтиришни қоида қилиб олганлигидан ҳайратланар эдим.

Парашютлар ихтирочиси Котельников ажойиб янгилик, яъни халтасимон парашют хусусиятларини намойиш этганидан кейин учувчилар ўзларини бехатар сеза бошлашди. Уруш йилларида ҳам, бизнинг кунларимизда ҳам у бебаҳолигича қолаверди. Ёнаётган ўрмонга қўнадиган ўт ўчирувчи десантлар, космик аппаратларни ерга тушириш, тезучар самолётларни секинлаштириш ва яна кўпдан-кўп соҳаларда юзаки қараганда оддий, аслида эса ғоят мураккаб ана шундай парашютлар жуда қўл келади. Уларнинг янги-янги конструкцияларини яратиш, «ҳаракат доира»сини кенгайтириш талаб қилинар эди.

Халил Аҳмедович ана шу жумбоқ устида кўп бош қотирди, уни ҳал этишга ҳар жиҳатдан ёндашиб кўрди. Ниҳоят, ҳаво океанининг турли шароитлари ҳамда оғирлик вариантларида парашютлар бемалол ҳаракат қилишига имкон яратган назария ва ўлчамлар пайдо бўлди. Янги назариянинг амалий қиймати Халил Аҳмедовичнинг докторлик диссертациясида асослаб берилди ва унинг афзаллиги бошқа мамлакатларнинг олимлари томонидан тасдиқланди. Ватан олимнинг хизматларини юксак тақдирлади, аэродинамика соҳасидаги принципиал жиҳатдан янги ишлари туркуми учун у Ленин ордени билан мукофотланди.

— Фан оламига қандай кириб келганман? — саволимни такрорлади Халил Аҳмедович сўнгги суҳбатимиз чоғида. — Ҳамма тенгдошларим каби. Инқилоб. Акам Советлар ҳокимияти учун жанг қилгани жўнаб кетди. Чуй водийсидаги Тўқмоқ деган кичик бир шаҳарчада онам билан иккимиз қолдик. Очлик бошланганида ҳали ўн иккига ҳам тўлмаган эдим. Онам вафот этди.

Бўлажак олимнинг «дорилфунунлар»даги вақтининг ҳисоби ўшандан, яъни пода боққан, очдан ўлмаслик учун тунни тонгга улаб чойхоначига ёрдамлашиб юрган, ҳар бир бўш дақиқани эса ўқишга сарфлаган кезларидан бошланган эди. Ақли расо ўсмир инсон фақат тирикчилик пайида бўлмаслигини тушуниб етган эди.

У Тошкент дорилфунуни физика-математика факультетига биринчилар қаторида ўқишга кирди, Ўшанда маҳаллий аҳоли орасидан етти киши қабул қилинганди. Халил астойдил ўқиди. Фақат механика фанига қизиқиб қолмади. Ўзбек фанининг оқсоқоли, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони ва жумҳурият Фанлар академиясининг биринчи президенти Т. Қориниёзий (у ҳам дорилфунунда сабоқ олган) билан бирга фалсафа семинарига қатнашди. Агар Х. А. Раҳматуллин механик бўлишга қатъий қарор қилмаганида, ким билади дейсиз, унинг илмий қизиқишлари қай тарзда шаклланарди.

Ўттиз йил муқаддам Москва давлат дорилфунунида газ ва тўлқин динамикаси кафедрасини ташкил этди ҳамда умрининг охиригача унга раҳбарлик қилди. Пахта теришни механизациялашми ёки унинг лойиҳасига биноан қурилган, урушнинг дастлабки йилларида фашист қузғунлар Москвани бомбардимон қилишига имкон бермаган ҳаво тўсиқлари — ҳамиша янги ечимлар излаб топди. Халил Аҳмедович ғоят мураккаб, бошни қотирадиган вазифаларни ҳал этар, ёшларни ҳам шунга ўргатарди. Аниқ илмий мақсад ва ишга иштиёқ билан берилиш унинг табиатига хос хусусиятлар эди.

Халил Аҳмедович Раҳматуллиннинг таржиман ҳоли итальян тилида чиққан техник биографик қомусда баён қилиб берилган. Унинг ҳаётидаги муҳим босқичлар бизнинг дорилфунунимиз, ёш олимлар билан чамбарчас боғланиб кетган эди. Халил Аҳмедович ёрдамида кўпчилик йигит ва қизлар «оёққа туриб» олишганди.

ТАРАҚҚИЁТ ТЕЗЛАТГИЧИ

Математиканинг аҳамияти нақадар катта эканлигини ҳар бир олим яхши билади. Маълумки, фанда бир эмас, бир неча авлод ҳал этишга қурби етмайдиган жумбоқлар бўлади. Уларни ечиш учун ўн йиллар, балки асрлар керак. Бундан бир неча йил муқаддам мен Тошкентда математикларнинг халқаро анжумани ўтаётган пайтда чет эллик журналистлардан бири ректоримиз, академик Саъди Ҳасанович Сирожиддиновни саволга тутаётгани, унинг ҳаёти, фанга кириб келиши, илмий ишларини маъмурий ишлар билан қандай қилиб қўшиб олиб боришга муваффақ бўлаётганини сўраб-суриштираётганини кўрганман. Машҳур олим тўғрисида бугунга қадар кўп нарсалардан хабардор эдим, аммо у ўзи ҳақида эмас, балки дорилфунун фани, ёш истеъдодли математикларни тарбиялаш, ўзбек математика мактабининг вужудга келиши ва ривожланиши хусусида гапира кетди.

— Бизнинг математика мактабимиз ҳақида гап борар экан, аввало академик В. И. Романовскийни тилга олишимиз керак, — деган эди у. — Ниҳоятда истеъдодли инсон бўлиб, жуда кўп кишилар билан ҳам илмий, ҳам маънавий алоқа ўрната оларди. Фанлар академиямизнинг биринчи президенти Т. Қориниёзий, етакчи математикларимиздан бири ҳисобланган Тошмуҳаммад Алиевич Саримсоқов, бошқа кўзга кўринган олимлар ундан таълим олишган. Тошкентдаги математика илмгоҳи Всеволод Иванович номи билан юритилади, унинг мактаби олис-олис жойларда ҳам машҳур. Дорилфунун жуда кўплаб математикларни етиштириб берди. Педагогика фанлари академиясининг собиқ вице-президенти А. И. Маркушевич ҳам шу ерда ўқиган.

Мен математика статистикаси, эҳтимоллик назарияси бўйича ихтисослашганман. 1942 йили дорилфунунни битирдим, армиядаги хизмат. Сўнгра аспирантура ва докторантурада ўқидим. Москва дорилфунунида муаллимлик қилдим.

Бу ерда, таъкидлаб ўтиш керакки, Москва давлат дорилфунунида Саъди Ҳасановичнинг лекцияларини тинглаган собиқ талабалар ҳам кўп эди. Улар олимнинг хулосалари, асосли исботлашлари, ғоят мураккаб ҳодисаларни тушунишга ёрдам берган фикр-мулоҳазалари нақадар мантиқли ва аниқ бўлганини ҳамон эслашади.

Чет эллик журналистга Саъди Ҳасанович Сирожиддинов ўз ҳаёти, фаолиятига доир кўп нарсаларни айтгани йўқ. Жумладан, Ўзбекистон Фанлар академияси раёсатининг аъзоси ва вице-президенти, унга қадар жумҳурият Фанлар академияси тасарруфидаги математика илмгоҳининг директори бўлганлигини ҳам. Дорилфунунга раҳбарлик қилар экан, кўпдан-кўп маъмурий ишлар бошидан ошиб-тошиб ётганига, ТошДД сингари улкан жамоага илмий раҳбарлик қилиш нималигига фаросати етмаган баъзи партия раҳбарларининг «ҳужумлари»га қарамай илмий ишларини, талабалар билан машғулотларини тарк этмади.

(Муаллиф ушбу мақола учун тўланадиган қалам ҳақини Тошкент шаҳридаги Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. И. Хлебушкина раҳбар бўлган 24-болалар уйи ҳисобига ўтказишни илтимос қилди).

ОБЛИГАЦИЯЛАРИНГИЗНИ ТЕКШИРИНГ

1982 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ИЧКИ ЮТУҚЛИ ЗАЁМИ

71-ТИРАЖИНИНГ РАСМИЙ ЖАДВАЛИ

ТИРАЖ 1990 ЙИЛ 15 НОЯБРДА ЛЕНИНГРАД ШАҲРИДА ЎЙНАЛДИ

Заёмнинг эллик бир разрядидаги серия ва облигацияларнинг қуйидаги номерларига ютуқлар чиқди.

серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)
200542	1—100	300	230149	027*)	1000	260955	1—100	300
201096	1—100	300	230356	1—100	300	261415	039*)	5000
201401	018*)	1000	231174	018*)	5000	261463	1—100	300
201566	072*)	5000	232474	1—100	300	261729	1—100	300
201788	017*)	2500	232529	1—100	300	261885	1—100	300
201867	063*)	5000	233436	1—100	300	262258	039*)	2500
202266	093*)	5000	233679	1—100	500	263353	1—100	300
203814	1—100	300	233717	016*)	2500	263879	1—100	300
204717	1—100	300	235006	076*)	1000	263897	033*)	5000
204898	030*)	5000	235072	089*)	5000	264708	1—100	300
206109	044*)	1000	235138	1—100	500	265002	075*)	1000
206299	1—100	300	235541	076*)	5000	265418	087*)	1000
206419	066*)	2500	235982	1—100	300	267551	090*)	5000
206434	009*)	2500	236318	037*)	5000	267592	076*)	2500
207037	075*)	2500	236972	1—100	300	267722	1—100	500
207524	028*)	2500	238302	1—100	300	267826	1—100	300
209444	1—100	300	239327	1—100	500	268735	090*)	10000
209651	045*)	2500	239432	1—100	300	269648	071*)	2500
209858	1—100	300	239465	036*)	2500	270539	1—100	300
209882	100*)	5000	239581	1—100	500	270655	046*)	2500
210230	1—100	500	240292	052*)	5000	270708	066*)	2500
210418	1—100	300	240644	064*)	2500	272386	1—100	300
211035	077*)	2500	240938	090*)	1000	272702	041*)	25000
211463	016*)	2500	241314	1—100	500	274018	004*)	1000
212015	027*)	1000	241529	1—100	300	274158	1—100	500
212036	1—100	500	241929	098*)	5000	274620	001*)	2500
212133	055*)	5000	242533	015*)	2500	275059	093*)	1000
212443	1—100	300	242554	053*)	2500	275982	058*)	5000
215828	074*)	5000	242720	090*)	5000	276182	1—100	300
216394	1—100	500	242733	065*)	10000	276287	1—100	500
216513	033*)	2500	242981	1—100	500	276716	1—100	300
216604	077*)	2500	243633	085*)	2500	277648	1—100	300
218131	1—100	300	243851	020*)	1000	277875	054*)	1000
218891	062*)	1000	243896	1—100	300	278183	013*)	2500
220023	072*)	2500	245550	079*)	2500	278765	1—100	300
221084	071*)	1000	245745	043*)	5000	278808	1—100	300
221428	1—100	300	245825	004*)	5000	279704	1—100	300
221953	028*)	5000	245873	065*)	5000	281365	079*)	25000
222019	1—100	300	246218	032*)	2500	282806	015*)	5000
222674	089*)	5000	246223	025*)	10000	282970	1—100	300
222769	1—100	300	246477	022*)	2500	283418	060*)	25000
222849	080*)	2500	247382	099*)	10000	283532	1—100	500
223362	1—100	500	248121	058*)	25000	283739	1—100	300
223363	069*)	2500	248568	074*)	2500	285812	1—100	300
223417	082*)	10000	251207	1—100	300	286762	045*)	1000
223799	1—100	300	251252	066*)	5000	287010	1—100	300
224040	087*)	5000	252099	085*)	5000	287615	040*)	25000
224520	1—100	500	253896	1—100	300	288588	1—100	500
224743	1—100	300	254604	1—100	300	288667	010*)	10000
225045	1—100	300	254758	1—100	300	289533	1—100	300
225202	1—100	300	255300	036*)	2500	290129	1—100	300
225519	1—100	300	256112	068*)	2500	290946	040*)	5000
225525	050*)	2500	256322	001*)	1000	291121	096*)	2500
225812	069*)	1000	256521	1—100	300	292907	022*)	2500
226184	032*)	5000	256550	093*)	5000	293253	011*)	1000
226222	036*)	2500	256647	020*)	2500	293540	030*)	2500
226896	084*)	5000	257069	045*)	2500	295269	1—100	300
227389	1—100	500	257374	1—100	300	296363	019*)	2500
227462	076*)	10000	258509	099*)	2500	296931	1—100	500
228133	097*)	2500	258665	1—100	300	297458	1—100	300
228697	054*)	5000	259080	078*)	1000	297536	015*)	10000
228953	1—100	300	259216	018*)	2500	298183	1—100	300
228984	091*)	2500	259262	046*)	10000	298498	009*)	2500
229825	1—100	300	259273	060*)	2500	298775	1—100	300
229876	064*)	2500	259708	1—100	300	298818	062*)	1000
229925	083*)	2500	260593	1—100	500	299453	1—100	300
			260739	099*)	10000	299940	1—100	300

*) Шу сериядаги облигацияларнинг қолган 99 номерига 300 сўмдан ютуқ чиқди.

Жадвалда 50 сўмлик облигацияларга чиққан ютуқлар кўрсатилган.

100 сўмлик облигацияларга бир хил миқдорда — 300, 500 сўм ютуқ чиққан тақдирда ютуқ чиққан сериядаги облигацияларнинг барча номерларига айнан 600, 1000 сўм ютуқ тўланади. 100 сўмлик облигация номерларидан бирига 1000, 2500, 5000, 10000, 25000 сўм миқдорида ютуқ чиққанда унинг иккинчи номерига 300 сўм чиқади ва облигация бўйича 1300, 2800, 5300, 10300, 25300 сўм тўланади. 25 сўм қийматидаги облигацияларга 50 сўмлик облигацияга чиққан ютуқнинг ярми тўланади.

Ютуқ пулига ютуқ чиққан облигациянинг бевосита қиймати ҳам киради.

Мазкур жадвал расмий ҳужжат ҳисобланиб, ССЖИ Жамғармалар банкининг муассасалари эча шу ҳужжат асосида газетанинг навбатдаги сони чиққан кундан бошлаб ютуқларни белгиланган тартибда тўлай бошлайди.

Ютуқлар тиражини ўтказиш комиссияси раиси — халқ депутатлари Ленинград шаҳар Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари — Б. И. Сёмин.

Тираж комиссиясининг масъул котиби — В. А. Приткова.

ХУШХАБАРЛАР

Гулистонда «Ниҳол» болалар боғчаси очилди. 140 кичкинтой шу боғча эгалари бўлди. 7-трестнинг 2-механизациялашган кўчма колоннаси қурувчилари энди ўз кучларини яна бир муҳим объект— ҳозирча мослаштирилган бинода жойлашган 5-ўрта мактаб учун бино қуришга ташладилар. Янги бинони ўқув йилининг иккинчи ярми бошлангунига қадар фойдаланишга топшириш режалаштирилган.

* * *

Украиналик шифокорлар десанти маҳаллий шифокорларга ёрдам бериш учун Бухорога келди. Киевдаги шифокорлар малакасини ошириш илмгоҳи жарроҳлик кафедрасининг профессор Б. Доценко раҳбарлигидаги ходимлари Бухоро вилоят касалхонаси негизида ўзбек ҳамкасблари учун семинар машғулотлари ва лекциялар туркумини ташкил қилдилар, беморларни даволадилар, шунингдек кўргазмали операциялар ўтказдилар.

* * *

Ўрта Осиё илмий-текшириш илмгоҳининг ирригация илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси олимлари ва мутахассислари пол учун янги қоплама ишлаб чиқдилар. Улар анъанавий иссиқликни ўтказмайдиган материаллар ўрнига чидамли полимербетон қоплама таклиф қилдилар. Бу қоплама арзон, мустаҳкам, сувни ўтказмайди. Янгиликдан саноат, қишлоқ хўжалик ва гидротехника қурилишида фойдаланиш мумкин. Қоплама ҳозирнинг ўзидаёқ Чирчиқдаги «Электрохимпром» бирлашмасининг объектларида жорий этилган.

* * *

Тўйтепа автобус-таксомотор саройининг жамоаси ўз оталиғидаги мактаб ўқувчилари учун стипендиялар таъсис этди. Ўн етти нафар энг яхши ўқувчи бундан буён ҳар ойда корхона жамғармасидан 15 сўмдан стипендия олади. Оталиқ корхонаси мактабга бинони тузатишда, зарур ускуналар сотиб олишда ёрдам беряпти.

Муҳаррир вазифасини бажарувчи
Н. ЁҚУБОВ.

Ойнаи жаҳонда

23 НОЯБРЬ, ЖУМА

● ЎзТВ I

11.25 Кўрсатувлар тартиби.
11.30 Ботаника. Раъногулдошлар.
12.00 «Боғча бизни қарши олади», «Қиз узатганда». Телефильмлар.
12.30 Ўзбек мактаблари учун рус адабиёти. И. С. Тургенев ижодида рус деҳқонлари мавзуи.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 Янгиликлар.
18.10 «Оқ бўталоқ». Мультфильм.
18.30 «Гулистон» муштарийларига.
19.00 «Халқаро ҳаёт». Шу куннинг муҳим воқеалари ҳақида.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Наврўз-90». Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон театрларининг фестивали. 2-кўрсатув.
20.30 «Ахборот».
20.50 Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллиги олдидан. «Навоийхонлик». Мусиқий кўрсатув.
21.30 Москва. «Время».
22.00 «Нафосат». Хотин-қизлар учун кўрсатув.
23.00 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.05 «Бор бўл, мусиқа!».
9.50 «Клим Самгиннинг ҳаёти». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 10-серия.
10.55 «Босқичлар».
12.10 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
13.00 «Время».

* * *

16.30 «Агар сиз...».
17.15 Гнесинлар номли мусиқа билим юрти талабаларининг концерти.
18.05 «Қишлоқда ўтказилган таътил». Болалар учун қисқа метражли телевизион бадиий фильм («Беларусьфильм»).
18.30 Долзарб интервью.
18.40 ССЖИ Олий Кенгашида. Суверен давлатлар янги ҳамдўстлиги ва хавфсизлик системаси мавзуидаги Бутуниттифоқ конференцияси материаллари асосида.
19.25 «Клим Самгиннинг ҳаёти». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 10-серия.
20.30 «В и Д» таништиради: «500 программаси», «Мўъжизалар майдони» капитал-шоуси.
21.30 «Время».
22.00 «Ер—она масканимиз». Фотоконкурси.
22.10 Коллаж.
22.15 Ички ишлар вазирлигининг маълумотларига кўра.
22.30 «Бу бўлган... бўлганди...».
22.55 «В и Д» таништиради: «Взгляд», «Веди», «МТВ», «Эльдорадо». Танаффус пайтида (00.35) — «ТСН».

● МТ II

9.00 Эрталабки бадан тарбия машқлари.

Ўқув программаси

9.15 «Табиат сирлари». Илмий-оммабоп альманах.
9.35, 10.35 Тарих. 5-синф. В. И. Ленин Коммунистик партия асосчиси.
10.05 Инглиз тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Инглиз тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35, 12.35 Жуғрофия. 6-синф. Зилзилалар, вулқонлар, гейзерлар.
12.05 Ҳужжатли фильм.

* * *

17.30 «Кичкинтой малла». Мультфильм. 1-серия.
17.50 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «Сабантўй, сабантўй, сабантўй». Уфадан кўрсатилади.
19.00 «Время» (сурдо таржимаси билан).
19.30 «Бизнинг хазинамиздан». Гидон Кремер (скрипка) ва Марта Аргерих (фортепьяно) концерти.
20.25 Коллаж.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Солдат ва жодугар». 4-қисм.
20.45 «Бозор: у Германияда қандай?». «Биз ва иқтисодиёт» туркумидан. 2-кўрсатув.
21.30 Спорт ҳамма учун.
21.45 «Паганини». Фильм-балет («Экран»).
22.10 ССЖИ Олий Кенгашининг сессиясида.

* * *

00.10 «Кекса шайхнинг узуги». Телевизион бадиий фильм (Шимолий Осетия телевидение студияси).

Ўзбекистон жумҳурияти Деҳқонлар уюшмаси ва Колхозлар кенгаши жамоаси Сирдарё вилоят Колхозлар кенгашининг колхоз ишлари бўлими бошлиғи **Абдурасул ХОЛМИРЗАЕВ**нинг вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Д. 1270.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12